

Rzeszów, 23. SCP/1916/2023
ID: 17900300010172

Uniwersytet Rzeszowski
Kolegium Nauk Humanistycznych
Al. Rejtana 16 C
35-310 Rzeszów
za pośrednictwem:
Rady Doskonałości Naukowej
pl. Defilad 1
00-901 Warszawa
(Pałac Kultury i Nauki, p. XXIV, pok. 2401)

RPW/2620/2023
Data: 2023-03-24

dr Edyta Więclawska
Uniwersytet Rzeszowski
Kolegium Nauk Humanistycznych
Instytut Neofilologii

Wniosek

z dnia 23.03.2023 r.

o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie **nauk humanistycznych** w dyscyplinie¹

językoznawstwo

Określenie osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

monografia autorska:

***Binomials in English/Polish Company Registration Discourse. The Study of Linguistic Profile and Translation Patterns.* (2023). Vandenhoeck and Ruprecht Verlage. 154 strony. ISBN 978-3-8471-1536-6**

Wnioskuje – na podstawie art. 221 ust. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 zm.) – aby komisja habilitacyjna podejmowała uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w głosowaniu ~~tajnym~~/jawnym*²

Zostałem poinformowany, że:

Administratorem w odniesieniu do danych osobowych pozyskanych w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego jest Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej z siedzibą w Warszawie (pl. Defilad 1, XXIV piętro, 00-901 Warszawa).

Kontakt za pośrednictwem e-mail: kancelaria@rdn.gov.pl, tel. 22 656 60 98 lub w siedzibie organu. Dane osobowe będą przetwarzane w oparciu o przesłankę wskazaną w art. 6 ust. 1 lit. c) Rozporządzenia UE 2016/679 z dnia z dnia 27 kwietnia 2016 r. w związku z art. 220 - 221 oraz art. 232 – 240 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w celu przeprowadzenie postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego oraz realizacji praw i obowiązków oraz środków odwoławczych przewidzianych w tym postępowaniu.

¹ Klasyfikacja dziedzin i dyscyplin wg. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1818).

² * Niepotrzebne skreślić.

Szczegółowa informacja na temat przetwarzania danych osobowych w postępowaniu dostępna jest na stronie www.rdn.gov.pl/klauzula-informacyjna-rodo.html

.....
(podpis wnioskodawcy)

Załączniki:

1. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora (Załącznik nr 1)
2. Poświadczenie o zmianie nazwiska/forma notarialna (Załącznik nr 2)
3. Autoreferat (Załącznik nr 3)
4. Wykaz osiągnięć naukowych (Załącznik nr 4)
5. Analiza bibliometryczna przygotowana przez Bibliotekę Uniwersytetu Rzeszowskiego (Załącznik nr 5)
6. Dziesięć oświadczeń o współautorstwie: własne oraz innych współautorów (Załącznik nr 6)
7. Zaświadczenia o odbyciu stażów naukowych wraz poświadczonymi tłumaczeniami (Załącznik nr 7)
8. Dane wnioskodawcy (Załącznik nr 8)
9. Dwie elektroniczne kopie wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego wraz z załącznikami na dwóch informatycznych nośnikach danych (typu „pendrive”)

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

dr Edyta Więclawska

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0798-1940>

e-mail: ewieclawska@ur.edu.pl

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

1993–1998 tytuł zawodowy magistra filologii angielskiej

Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Humanistyczny

2001–2006 tytuł zawodowy magistra prawa

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Prawa i Administracji

2005–2006 dyplom ukończenia studiów podyplomowych

Die Schule des Deutschen Rechts

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

we współpracy z Uniwersytetem Ruprechta i Karola w Heidelbergu oraz

Uniwersytetem Johannesena Gutenberga w Moguncji

2011 stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie

językoznawstwa – filologia angielska (z wyróżnieniem)

Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego

Tytuł pracy: *Zmiany semantyczne i produktywność frazeologiczna angielskich jednostek leksykalnych w polu GŁOWA w ujęciu diachroniczno-kontrastywnym*

Promotor w przewodzie doktorskim: prof. dr hab. Grzegorz Kleparski

Recenzenci w przewodzie doktorskim:

prof. dr hab. Pavol Štekauer

prof. dr hab. Stanislav Kavka

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

Niniejsze zestawienie uwzględnia wyłącznie zatrudnienie na podstawie umowy o pracę.

1.10.1997–30.09.1998

Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Chełmie,

ul. Adama Mickiewicza 37; 22-100 Chełm

28.08.2000–30.11.2008

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie,

ul. Majora Henryka Sucharskiego 2; 35-225 Rzeszów

1.10.2012–30.09.2013

Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Ropczycach,
ul. Marii Konopnickiej 3, 39-100 Ropczyce

15.02.2009–30.06.2009 (asystent)

Uniwersytet Rzeszowski,

aleja Tadeusza Rejtana 16C; 35-959 Rzeszów

1.10.2009–29.02.2012 (asystent)

1.03.2012–30.09.2019 (adiunkt)

1.10.2019–nadal (adiunkt w grupie pracowników badawczo-dydaktycznych)

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej

Po uzyskaniu stopnia doktora moje zainteresowania dotyczyły czterech głównych obszarów badawczych, z czego pierwszy obejmuje osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego:

- 4.1. Socjolingwistyczny obraz wyrażen szeregowych w języku prawniczym z perspektywy monolingwalnej oraz tłumaczeniowej
- 4.2. Stylometria w badaniach jurylingwistycznych: aspekty kontrastywne, wariacyjne oraz genologiczne
- 4.3. Lingwistyczne i/lub teoretycznoprawne aspekty terminologii języka prawa
- 4.4. Dydaktyka języka prawniczego w kontekście profilu rynku usług tłumaczeniowych oraz narzędzi do zarządzania terminologią prawniczą

Wymienione wyżej obszary badawcze zostały omówione w odniesieniu do publikacji tworzących cykle.

4.1. SOCJOLINGWISTYCZNY OBRAZ WYRAZEŃ SZEREGOWYCH W JĘZYKU PRAWNICZYM Z PERSPEKTYWY MONOLINGWALNEJ ORAZ TŁUMACZENIOWEJ

Cykl ten obejmuje następujące publikacje i wystąpienia konferencyjne:

- Monografia (1):
Więclawska, E. 2023a¹. *Binomials in English/Polish Company Registration Discourse. The Study of Linguistic Profile and Translation Patterns*. Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht Verlage. ISBN 978-3-8471-1536-6.

---

¹ Autocytowania są oznaczone według numeracji przyjętej w załączniku nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych. Dane bibliograficzne pozostałych cytowań znajdują się w poszczególnych publikacjach autorki.

recenzent: dr hab. prof. UŁ Stanisław Goźdź-Roszkowski; Kierownik Katedry Języków Specjalistycznych i Komunikacji Interkulturowej, Uniwersytet Łódzki.
<https://orcid.org/0000-0002-4323-8647>.

- artykuł w monografii wieloautorskiej (1):
Więclawska, E. 2023b [przesunięcie wydawnicze z 2022]. State-of-the-art research into parallel structures in intra and interlingual legal communication, [w:] A.D. Kubacki, P. Sulikowski (red.), *Translation Landscapes – Internationale Schriften zur Übersetzungswissenschaft*, t. 6. Hamburg: Verlag Dr Kovač, s. 85–99. p-ISBN 978-3-339-13474-5, e-ISBN 978-3-339-13475-2.
- artykuły w punktowanych czasopismach (2):
  - Kubacki, A.D., Więclawska, E. 2022b. Modelling comprehensibility in legal translation from a computational and empirical perspective: How practice meets expectations. *Socjolingwistyka*, 36, s. 229–252. DOI: 10.17651/SOCJOLING.36.12.
  - Więclawska, E. (przyjęty do druku). Approaching legal multinomials from the sociolinguistic perspective – insights into authorship-based distinctions. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique* (numer manuskryptu: SELA-D-22-00130R1).
- trzy wystąpienia konferencyjne. Prezentacje wygłoszone na konferencjach często wychodzą poza zakres treści wymienionych wyżej publikacji. Stanowią one omówienie częściowych badań lub ujęcie ich w szerszym kontekście teoretycznym (zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 7, 7.1 NN, OO, PP).

Zwroty szeregowe [*binomials*] stanowią często podejmowany temat badań językoznawczych. Mogą być one analizowane w dwóch perspektywach czasowych, powszechnie utożsamianych z historycznym, uważanym za przestarzałe, oraz współczesnym podejściem do ich definicji, funkcji i stosowanych metodologii. Publikacje tego cyklu wkomponowują się w paradygmat nowej szkoły początku XXI w. poprzez zastosowanie szerokiego kryterium kwalifikacji badanych jednostek (ruchomość elementów autosemantycznych² [*reversibility*], elastyczność strukturalna [*flexibility*], ujęcie formuł wykraczających poza schemat kombinacji dwóch gramatycznie jednorodnych formuł oraz elementu łączącego [*expanded binomials*]), wyjście poza zakres analiz czynników determinujących strukturę zwrotów szeregowych – czy to indywidualnie, czy w formule wzajemnych zależności [*constraints principles*] – uwzględnienie pragmatyzacji funkcji zwrotów szeregowych oraz zastosowanie korpusowej metodologii. Prowadzone przez autorkę badania uzupełniają aktualny stan wiedzy nad zwrotami szeregowymi w obszarze jurylingwistyki (por. m.in. Altohani, 2020; Andrades, 2016; Dobrić Basaneže, 2008a, 2018b; Frade, 2005; Grañ i Volk, 2021; Gustafsson, 1084; Kopaczyk, 2013, 2009; Pontrandolfo, 2015; Moreno, 2013 – zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I. 1³) głównie poprzez

² Termin „element autosemantyczny” nawiązuje to klasyfikacji wyrazów na podstawie właściwości semantycznych (tj. wyrazy autosemantyczne vs. wyrazy synsemantyczne) i został przyjęty w niniejszym jako oznaczenie komponentów zwrotów szeregowych nie będących kategorią zwaną tutaj jako elementy łączące.

³ W przypadku cytowań publikacji umieszczonych w bibliografii publikacji własnej niniejszy tekst zawiera odwołanie do odpowiedniej pozycji w zał. nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych. Opis bibliograficzny pozostałych cytowań znajduje się w przypisach dolnych.

wypracowanie wniosków dotyczących pod wieloma względami jednorodnego materiału anglojęzycznego oraz polskojęzycznego, opracowywanego w formule autorskiego korpusu równoległego (angielsko-polski dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego). Wartością dodaną omawianych badań jest fakt, że korpus obejmuje autentyczne teksty prawnicze znajdujące się w obrocie prawnym, osadzone w realiach komunikacji angielsko-polskiej w określonym tematycznie i kontekstowo środowisku, a także przyjęcie ściśle współczesnej perspektywy. Należy zwrócić uwagę na połączenie kwalifikacji parametrem kontekstu oraz tematu, ponieważ umożliwia to określenie obszaru badawczego wycykającego się tradycyjnym podziałom tekstów według gatunku czy kultury prawnej. Mamy do czynienia z pewną mozaiką językową, osadzoną głównie w tematyce prawa handlowego, ale wzbogaconą o elementy (teksty) naturalnie przynależne do występujących w tym środowisku komunikacyjnym praktyk zawodowych [*professional practices*]. Dla podkreślenia jednorodności kontekstu autorka odnosi się do pojęć nawiązujących do dwóch kategorii parametrów kontekstu – uczestnicy [*participants*] oraz osadzenie [*setting*] – poprzez odwołanie się do przyjętych w literaturze przedmiotu terminów: środowisko komunikacyjne [*communicative environment*], określane również przydawką „zawodowy” – zawodowe środowisko komunikacyjne [*professional environment*], oraz osadzenie komunikacyjne, instytucjonalne czy zawodowe [*communicative setting, institutional setting, professional setting*].

Diagnostyka struktury zwrotów szeregowych w zakresie dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego uwzględniła przynależną do podejmowanego dyskursu perspektywę genologiczną oraz socjokulturowo uwarunkowaną wariację w układzie diachronicznym, diatopicznym, a także wariację wywołaną zmienną autorstwa. Tak zakrojony obraz zwrotów szeregowych w wybranym środowisku został dopełniony analizą ich przekładu, z uwzględnieniem wariacji w tłumaczeniu. Obszar badawczy obejmuje również analizę eksperckiej recepcji schematów tłumaczeniowych w parach językowych: język angielski/język polski oraz język niemiecki/język polski.

Dla oznaczenia materialnego zakresu korpusu, inaczej materiału badawczego, autorka używa terminu „dyskurs” i odróżnia go od pojęcia przedmiotu badania, oznaczającego jednostki objęte badaniem – zwroty szeregowy. Dominujący charakter ma termin „dyskurs”, użyty w tytule monografii jako definiujący środowisko komunikacyjne objęte badaniem, wyznaczone przez pojęcie społeczności dyskursu [*discourse community*]. W monografii znalazły się także odniesienia do stylistyki konkretnych tekstów i gatunków oraz przeniesienie wniosków na płaszczyznę stylistyki języka prawniczego. Warto zauważyć, iż termin „komunikacja” [*interlingual legal communication*] jest używany świadomie dla podkreślenia ogólnego charakteru rozważań wykraczających poza tematykę rejestracji spółek w celu zasygnalizowania pozajęzykowej perspektywy oraz uwzględnienia odwołanie się do czynników właściwych analizie komunikacji.

Cele badawcze cyklu

Najważniejsze cele cyklu publikacji z niezbędnymi komentarzami zostały przedstawione poniżej. Wyróżniono dwa cele nadrzędne, po jednym dla dwóch poziomów analizy – poziomu monolingwalnego oraz interlingwalnego:

1. Zbadanie stopnia powszechności występowania zwrotów szeregowych we współczesnym dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego w języku angielskim oraz ich profilu językowego [*linguistic profile*] właściwego dla wybranego środowiska komunikacyjnego (populacja anglojęzyczna [*population 1*]).

W celu zrealizowania powyższego celu analiza zasadniczo bazuje na danych ilościowych, co wymagało oszacowania faktycznych ilości i proporcji występujących kategorii zwrotów szeregowych. W związku z tym analizę przeprowadzono na korpusie tekstów pozyskanych w sposób systemowy z akt sądowych, tak by zapewnić ilościową reprezentatywność i odpowiednią identyfikację faktycznych proporcji kategorii frazeologicznych oraz genologicznych występujących w obranym środowisku, z uwzględnieniem wszelkich pojawiających się istotnych metadanych różnicujących badany dyskurs. Analiza pozajęzykowego kontekstu i skategoryzowanie tekstów według ustalonych metadanych wykazały istnienie bogatego kontekstu socjokulturowego. Taka właściwość analizowanego środowiska komunikacyjnego (korpusu) zrodziła kolejne pytania badawcze dotyczące możliwości wyróżnienia czynników wprowadzających wariacje (zob. cele nr 3 i 4).

2. Identyfikacja schematów tłumaczeniowych [*translation patterns*] dwuelementowych sekwencji w klasie zwrotów szeregowych [*bi-component sequences*] w angielsko-polskim dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego (populacja próbki 1 [*sample 1*]).

Realizacja tego celu zakładała identyfikację przypadków redukcji. Analiza miała częściowo charakter indukcyjny i w tym wymiarze zakładała identyfikację dodatkowych schematów tłumaczeniowych. Ponadto, jak w przypadku celu nr 1, analiza kontekstualnych uwarunkowań materiału badawczego zmusiła autorkę do postawienia kolejnych pytań badawczych dotyczących przekładu (zob. cel nr 5).

3. Wykazanie, że zwroty szeregowy stanowią kategorię frazeologiczną, która jest dynamiczna i podlega ewolucji, jeśli chodzi o profil językowy i zróżnicowanie w perspektywie gatunkowej.
4. Analiza stopnia wariacji w praktyce językowej użytkowników dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego w czasie według kryterium lokalizacji oraz kategorii autorstwa.
5. Analiza socjolingwistycznie uwarunkowanego wariacyjnego charakteru schematów tłumaczeniowych w angielsko-polskim dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego.
6. Analiza eksperckiej recepcji schematów tłumaczeniowych faktycznie występujących w praktyce tłumaczeniowej.

Zastosowana metodologia, materiał badawczy oraz jednostki objęte badaniem

Analizę można określić jako zasadniczo opartą na korpusie [*corpus-based analysis*], gdyż w znaczącej części została zaprojektowana jako potwierdzenie istniejącej hipotezy związanej z analizą predefiniowanych struktur. Jednakże eksploracyjny charakter etapu poświęconego identyfikacji schematów tłumaczeniowych wymaga sięgnięcia po metody indukcyjne i na tym etapie wynosi analizę na poziom analizy sterowanej korpusem [*corpus-driven approach*]. Wykorzystany do analizy korpus równoległy [*parallel corpus*] składa się z tekstów anglojęzycznych oraz ich tłumaczeń, jakie złożono w aktach sądowych dwóch oddziałów Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego w Polsce (dalej KRS) – w Rzeszowie

oraz w Krakowie. Przyjęta metodologia narzuciła wymóg bezwzględnej reprezentatywności próby pod względem liczby tekstów oraz profilu środowiska, z którego pochodzą (wszystkie istniejące teksty oraz reprezentatywny KRS). Kryterium ilościowe zostało zapewnione poprzez ograniczenie zakresu kwerendy podmiotowo i czasowo do akt rejestrowych (i) spółek, które w 2017 r. miały siedzibę na terenie właściwości danego Rejestru i/lub (ii) podmiotów wpisanych do KRS, których wspólnicy nie posiadają wpisanej informacji o numerze REGON i numerze PESEL, co wskazuje na to, że są to osoby zagraniczne. Dodatkowo korpus spełnia kryterium reprezentatywności rodzajowej w skali ogólnokrajowej. Dwa oddziały KRS, gdzie została przeprowadzona kwerenda, zostały wybrane jako reprezentatywne pod względem natężenia obrotu prawnego z elementem zagranicznym oraz wielkości oddziału (KRS w Rzeszowie i Krakowie). Decyzję o wyborze tych ośrodków podjęto na podstawie ankiety przeprowadzonej we wszystkich oddziałach KRS w Polsce w 2017 r. (Więclawska, 2018b).

Ekstrakcja jednostek objętych badaniem odbywała się w procedurze zastosowania predefiniowanych formuł wyszukiwania [*supervised extraction*] przy pomocy funkcji konkordancji. Analizie poddano wszystkie występujące w korpusie zwroty szeregowo składające się z dwu do pięciu elementów czasownikowych, rzeczownikowych, przymiotnikowych, przysłówkowych oraz przyimkowych, jednorodnych, jeśli chodzi o profil części mowy, łączonych przecinkiem i/lub spójnikami *neither, nor, and, or, by*. Tak sprofilowane związki frazeologiczne są określane wieloma terminami zarówno w języku polskim, jak i w języku angielskim. W języku polskim funkcjonują następujące terminy: *syntagmy konwencjonalne, ciągi synonimów, ciągi quasi-synonimów* (Matulewska, 2007)⁴, *wyrażenia binominalne*⁵ (Szerszunowicz, 2016: 43)⁶, *syntagmy binominalne* (Nowak Korcz, 2013: 90, zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I.1), *pary wyrazowe, wyrażenia szeregowo, zwroty szeregowo* (Rytel-Kuc, 2003: 458)⁷. W literaturze niemieckojęzycznej pojawiają się terminy: *Wortpaare: Paarformeln* and *Zwulingsformeln*, jako podkategorie, w których elementy leksykalne są łączone odpowiednio spójnikiem lub przyimkiem (Bielawski, 2022: 204, zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I.1), *Binomiale Konstruktionen* (Lindroos, 2015: 170, zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I.1). W tekstach anglojęzycznych głównie używane terminy dla określenia całej kategorii gramatycznej to: *binomials, twin forms, word pairs*. Tutaj najczęściej odróżnia się sekwencje dwuelementowe od fraz składających się z większej liczby elementów autosemantycznych [*extended binomials, multinomials*]. Na okoliczność analizy prezentowanej w monografii będącej trzonem tego cyklu termin „zwroty szeregowo” [*binomials*] przyjęto jako termin ogólny, uwzględniający

---

⁴ Matulewska, A. 2007. *Lingua Legis in Translation*. Frankfurt am Main: Peter Lang Publishing House. Book synopsis. Pozycja dostępna pod adresem: https://www.academia.edu/6304266/1_Matulewska_A_2007_Lingua_Legis_in_Translation_Peter_Lang_Publishing_House_s_1_364

⁵ Termin „binominalne” wyraźniej niż jego anglojęzyczny odpowiednik może sugerować połączenie ciągu rzeczowników. Taka kategoria zwrotów szeregowych jest powszechnie traktowana jako prototypowa, ale nie jedyna. Terminy „wyrażenia/ciągi binominalne” zwyczajowo mają nadany sens rozszerzający i obejmują również inne, niż rzeczownik części mowy.

⁶ Szerszunowicz, J. 2016. *Lakunarne jednostki wielowyrzawowe w perspektywie międzyjęzykowej*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. ISBN 978-83-7431-505-0.

⁷ Rytel-Kuc, D. 2003. Phraseologische Wortpaare in der polnischen Gegenwartssprache im Vergleich zum Tschechischen und Deutschen. *Zeitschrift für Slavistik* 48(4), s. 458–464. Dostępny pod adresem: <https://doi.org/10.1524/slav.2003.48.4.458>. ISSN: 2196-7016.

różnorakie podtypy jednostek, dominujący w literaturze przedmiotu i obejmujący również sekwencje wykraczające poza struktury dwuelementowe [*multinomials*] (Kopaczyk i Sauer, 2017: 7, zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I. 1). Należy zaznaczyć, że ze względu na różnicę w czasie pomiędzy wydaniem monografii wchodzącej w skład omawianego cyklu a pozostałymi publikacjami tego cyklu oraz wystąpieniami konferencyjnymi, a także związane z tym ujęcie nowych perspektyw i doprecyzowanie zakresu pojęciowego terminów używanych dla oznaczenia tożsamyh jednostek objętych badaniem, nazywanych w niniejszym autoreferacie zwrotami szeregowymi [*binomials*], używane są odrębne, acz powiązane ze sobą terminy anglojęzyczne: *binomials* (Więclawska, 2023a), *parallel structures* (Więclawska, 2023b) lub *multinomials* (Więclawska, po recenzji).

Mimo że formuła ekstrakcji obejmowała tzw. proste zwroty szeregowy, czyli zwroty bez elementów wykraczających poza formułę dwóch jednorodnych, jeśli chodzi o części mowy, elementów połączonych określonym spójnikiem lub przecinkiem, to finalnie analiza danych pozwoliła na identyfikację tzw. rozszerzonych zwrotów szeregowych [*expanded binomials*], gdyż uzyskane konkordancje obejmują przypadki dwuelementowych sekwencji w klasie zwrotów szeregowych, które przy analizie bezpośredniego kontekstu okazują się rozszerzonymi zwrotami szeregowymi.

Do realizacji poszczególnych celów badawczych (1–7) wykorzystano konkordancje w różnym zakresie liczbowym. Analiza na materiale monolingwalnym (zob. cele 1, 3, 4) obejmowała wszystkie konkordancje (populacja 1). Analiza danych paralelnych⁸ (zob. cele 2 i 5) obejmowała całą populację czasownikową, przymiotnikową, przysłówkową, przyimkową oraz losowo wybraną próbkę rzeczownikowych zwrotów szeregowych (populacja próbki 1). Populacja rzeczownikowa została ograniczona z uwagi na konieczność zachowania statystycznie akceptowalnych proporcji w liczebności próbek. Analiza eksperckiej recepcji (cel 6) została przeprowadzona na podstawie kilkunastu przykładów danych paralelnych w zakresie reprezentatywnym dla schematów tłumaczeniowych zidentyfikowanych w analizie populacji próbki 1 oraz porównywalnych zestawów danych niemieckojęzycznych.

Pozyskane terminy stanowiły podstawę analizy, którą przeprowadzono z wykorzystaniem kilku instrumentów statystycznych. Monolingwalny i paralelny materiał empiryczny poddano analizie ilościowej i jakościowej. Analiza ilościowa obejmowała wykonanie: korelacji statystycznych dla rozkładu częstotliwości występowania określonych kategorii zwrotów szeregowych w kontekście gatunkowym, wielowymiarowej analizy korespondencji dla zmiennych oraz wykresów leśnych. Dla wykazania wiarygodności statystycznej zależności wykonano testy chi-kwadrat. Do realizacji celu 6 w ramach opisywanego cyklu zastosowano ankietę online. Analiza jakościowa obejmowała analizę stylistycznych, retorycznych oraz funkcjonalnych aspektów użycia zwrotów szeregowych na podstawie ich bezpośredniego kontekstu w odniesieniu do schematów gatunkowych, przypisanie im wartości w opisie struktury zwrotów szeregowych w oparciu o uwarunkowania prawno-porównawcze, językowe oraz logiczne oraz kategoryzację według rodzajów uproszczenia (kodowanie).

---

⁸ Przyjęto, iż w niniejszym autoreferacie polskojęzycznym ekwiwalentem dla terminu „paralel” jest termin „paralelny” jako określenie dwujęzycznych danych oraz tekstów w dwóch językach, analizowanych w układzie wyrównanym na poziomie zdań [*aligned*], zaś termin „równoległy” pojawia się we frazie *korpus równoległy*, w znaczeniu przyjętym w literaturze przedmiotu (tj. korpus tekstów źródłowych oraz ich tłumaczeń). Wprowadzone rozróżnienie podkreśla zróżnicowany zakres i sposób wykorzystania materiału korpusowego.

Omówienie wyników

Cel 1. Zbadanie stopnia powszechności występowania zwrotów szeregowych we współczesnym dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego w języku angielskim oraz ich profilu językowego [*linguistic profile*] właściwego dla danego środowiska komunikacyjnego (populacja anglojęzyczna [*population 1*]).

Wyniki analizy ilościowej wskazują na znaczącą powszechność występowania zwrotów szeregowych w dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego. Wystąpienia odnotowano w każdej z oczekiwanych kategorii części mowy. Już na tym etapie analizy pozwala to zaprzeczyć powszechnej opinii co do postępującego procesu upraszczania angielskiego języka prawniczego poprzez eliminowanie zbędnych – w opinii wielu uczestników obrotu prawnego – ozdobników, które nie mają oczywistej i jednej dla wszystkich kategorii funkcji pragmatycznej, często stanowią duplikację semantyczną, a z punktu widzenia samej czynności komunikacyjnej – stawiają przed użytkownikiem języka wymagania dokonania pamięciowego wysiłku odtwarzania stałych w strukturze ciągów syntagmatycznych. Uzyskane wyniki wskazują, że dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego, który jest przykładem współczesnej komunikacji w obszarze prawa, w znacznym stopniu jest nacechowany konwencjonalną i uznawaną przez niektórych użytkowników za archaiczną stylistyką. Należy zauważyć, że analizowany obszar komunikacji reprezentuje stosunkowo progresywne środowisko komunikacyjne, jeśli chodzi o język, ze względu na dużą dynamikę obrotu prawnego w środowisku międzynarodowym, wpływy różnych kultur prawnych i językowych oraz liczbę podmiotów uczestniczących, które stanowią mieszaną populację, definiowaną dzięki różnicom na podmioty prywatne i organy publiczne, eksperckie i nieeksperskie. Uznając co do zasady obszerną reprezentację zwrotów szeregowych w dyskursie rejestru spółek prawa handlowego, powinno się zwrócić uwagę na pewne właściwe dla środowiska zjawiska, które dają się uchwycić z perspektywy ogólnych danych liczbowych i ich analizy jakościowej.

Profil językowy [*linguistic profile*], termin zasygnalizowany w podtytule monografii (Więclawska, 2023a), zakreśla zakres badania populacji monolingwalnej i obejmuje strukturę oraz ścieżki konceptualnej kategoryzacji zwrotów szeregowych, tj. ich przynależność do pola semantycznego. Materiał badawczy został skategoryzowany w odniesieniu do zmiennych strukturalnych – części mowy, motywacji semantycznej, liczby elementów autosemantycznych oraz rodzaju elementu łączącego. Pojęcie typu, który został wyróżniony poprzez odwołanie się do określonej cechy strukturalnej [*type per struktural feature*], skonstruowano w oparciu o następujące cechy strukturalne, nawiązujące kolejno do wyżej wymienionych zmiennych strukturalnych: rzeczownikowe, czasownikowe przymiotnikowe, przysłówkowe oraz przyimkowe zwroty szeregowy; synonimicznie lub antynomicznie motywowane zwroty szeregowy, pary gramatyczne w klasie zwrotów szeregowych oraz ciągi sekwencyjne w klasie zwrotów szeregowych; sekwencje dwu-, trzy-, cztero- oraz pięcioelementowe; jednostki łączone spójnikami *and*, *or*, przecinkiem lub ich kombinacją, tj. przecinek/*or*, przecinek/*and*, *and/or*, przecinek/*and/or*.

W zakresie struktury dane wskazują na zróżnicowane frekwencyjnie występowanie przedstawicieli różnych typów wyróżnionych w oparciu o cechę strukturalną, obejmujących:

zwroty szeregowe właściwe, tj. synonimicznie motywowane [*binomials proper*], jednoznaczne zwroty szeregowe łączone spójnikiem *and* [*true binomials*], prototypowe zwroty szeregowe, tj. sekwencje rzeczownikowe [*prototypical binomials*], oraz kluczowe zwroty szeregowe, cechujące się stałą kolejnością elementów autosemantycznych, a także wysokim stopniem formułiczności [*core binomials*]. W kontekście procentowego udziału w analizowanej populacji przedstawicieli tych najbardziej tradycyjnych formuł (synonimicznie motywowanych, rzeczownikowych, łączonych spójnikiem *and*) można mówić o spłaszczeniu [*flattening*] profilu strukturalnego, jeśli weźmie się pod uwagę perspektywę ich reprezentacji na przestrzeni poszczególnych zmiennych strukturalnych. W analizowanym środowisku dominujące i przyrastające liczebnie są kategorie mniej ortodoksyjne, tj. wykraczające poza wspomniany wyżej profil tradycyjnych formuł. Dodatkowo w ramach tych mniej tradycyjnych formuł zauważalny jest przyrost nowych przedstawicieli zwrotów szeregowych, jako jednostek materializujących pojęcia typowe dla reżimu normatywnego i instytucjonalnego kultur prawnych spoza anglosaskiego kręgu.

Diagnoza profilu strukturalnego populacji zwrotów szeregowych w analizowanym środowisku obejmowała również prześledzenie tendencji dotyczących kategorii zwrotów szeregowych uchwyconych z perspektywy klastrów skonsolidowanych cech strukturalnych, tj. zespołu cech strukturalnych o relatywnie znaczącym procencie współwystępowalności. Klastry, czyli typy wyróżnione w oparciu o wiązkę strukturalną [*types per aggregate structure*], określane również jako kategorie strukturalnie kompletne, tworzą model [*model of types per aggregate structure*]. W świetle przedstawionego modelu, pomijając trzy niejednorodne strukturalnie klastry, najistotniejsze ilościowo okazują się typy profilowane rzeczownikiem (osiem z jedenastu klastrów). W kontekście motywacji semantycznej równie istotny co synonimia jest udział motywacji komplementarnej, obejmującej trzy typy motywacji inne niż synonimia. Jeśli chodzi o długość analizowanych struktur, w modelu typów wyznaczanych w oparciu o wiązkę strukturalną pojawiają się wyłącznie sekwencje dwuelementowe. Wyróżnione w zakresie tego modelu typy są profilowane tylko spójnikami *and* lub *or*.

Cel 2. Identyfikacja schematów tłumaczeniowych [*translation patterns*] występujących w angielsko-polskim dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego.

Analiza jakościowa materiału w układzie równoległym (zwroty szeregowe oraz ich ekwiwalenty w tłumaczeniu na język polski) potwierdziła istnienie zjawiska redukcji [*reduction*] w tłumaczeniu oraz pozwoliła zidentyfikować dodatkowe tendencje, tj. rozbicie struktury formułicznej zwrotów szeregowych poprzez wtrącenie elementu leksykalnego [*insertion*] i/lub zniekształcenie struktury elementu łączącego [*conjunction distortion*]. Wszystkie trzy tendencje są w monografii określane terminem nadrzędnym – „uproszczenie” [*simplification*] i uważane za trzy manifestacje zjawiska uproszczenia. Występowalność wszystkich trzech manifestacji uproszczenia jest znacząca i w zasadzie porównywalna, żadna z nich nie odbiega także od pozostałych frekwencją. Należy jedynie zwrócić uwagę na nieco wyższy wskaźnik dla schematu zniekształcenia struktury elementu łączącego, gdzie powszechność występowania jest relatywnie nieco wyższa (69,53%) w porównaniu z redukcją (53,15%) oraz wtrąceniem elementu leksykalnego (49,37%).

Wartość dodana badania to dopełnienie dotychczasowych wyników badań prowadzonych w zakresie funkcjonowania zwrotów szeregowych w przekładzie. Według większości źródeł zwroty szeregowy w przekładzie ulegają uproszczeniu, przez co rozumie się eliminację jednego elementu autosemantycznego lub większej liczby elementów autosemantycznych (por. zjawisko redukcji). Wyniki przeprowadzonych przez autorkę badań wskazują, że redukcja w przyjętym znaczeniu stanowi jeden ze schematów tłumaczeniowych, ale nie jest jedynym takim schematem.

Przedstawione wyniki można rozpatrywać w kontekście skutków dla efektywności komunikacji, jeśli chodzi o kierunek i zakres zmian wprowadzanych do – jakże ważnej funkcjonalnie w języku prawniczym – struktury formułkowej tekstów tworzących dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego. W odniesieniu do analizowanego materiału ten proces zaburzenia struktury formułkowej, a więc często warstwy intertekstualnej, jest bardzo powszechny. Należy tutaj wskazać na straty w ładunku pojęciowym i zaburzenie genologicznej struktury wypowiedzi.

Idąc dalej, uzyskane wyniki pozwalają również uzupełnić wiedzę dotyczącą mechanizmów odpowiedzialnych za budowanie struktury języka przekładu [*translationese*]. W ich świetle można stwierdzić, że tkanka języka przekładu nie zawsze powstaje w sposób bezwzględnie systemowy, gdyż co do zasady jednorodnie gramatycznie i kontekstowo struktury ulegają w tłumaczeniu różnym procesom dezintegracji. Problem niewystarczająco bezwyjątkowego charakteru uniwersaliów tłumaczeniowych (za jakie uważa się uproszczenia) był już podnoszony w badaniach. Jego rozwiązania poszukuje się w analizie wyników badań prowadzonych na korpusach tematycznie homogenicznych, jednorodnych kontekstowo oraz na nowych parach językowych. Przeprowadzone badanie spełnia te wymogi, ale wyniki nie pozwalają jednoznacznie opowiedzieć się za uniwersalnym charakterem uproszczenia, tj. uznać je za jedno z uniwersaliów tłumaczeniowych. Możemy mówić jedynie o występowaniu pewnych schematów tłumaczeniowych.

Cel 3. Wykazanie, że zwroty szeregowy stanowią kategorię frazeologiczną, która jest dynamiczna i podlega ewolucji, jeśli chodzi o profil językowy, a także zróżnicowaniu w perspektywie gatunkowej.

Populacja anglojęzycznych zwrotów szeregowych została poddana analizie pod kątem rozkładu gatunkowego oraz wariantywności rozumianej jako powstanie form obocznych na bazie leksykalnej już istniejących [*structural variantivity*] oraz powstanie form funkcjonalnie tożsamy, gdzie co najmniej jeden element autosemantyczny został zastąpiony innym, będącym jego bliskim synonimem lub funkcjonalnym ekwiwalentem [*functional variantivity*]. Przyrost w czasie form obocznych dla istniejących już jednostek frazeologicznych, pomimo zawężenia ich strukturalnego profilu w czasie lub zminimalizowania częstotliwości występowania wybranych kategorii strukturalnych (por. cel 1), świadczy o tym, że zwroty szeregowy są obszarem dotkniętym pewną dynamiką, ukierunkowaną na tworzenie form nowych. Takie zjawisko wynika z globalizacji obrotu prawnego, włączenia dodatkowych kultur prawnych do komunikacji oraz pojawienia się nowych podmiotów, które przynoszą ze sobą indywidualne style i konwencje. Dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego stanowi tutaj

przypadek wyjątkowy, gdyż jest to obszar szczególnie bogaty, jeśli chodzi o wpływy różnych porządków prawnych i – co za tym idzie – tradycji lingwistycznych, również spoza obszaru kultury *stricte* anglosaskiej.

Jednocześnie trzeba zauważyć, że nowe formy często powstają na bazie istniejących już pojęć prawnych, co gwarantuje zachowanie tradycyjnego, przyjętego i właściwego dla anglosaskiej kultury prawnej (w wybranych przypadkach – gdy poruszamy się w kręgu anglosaskim) schematu pojęciowego i sposobu argumentacji prawniczej. W kontekście podejmowania w przestrzeni społeczno-prawnej działań ukierunkowanych na realizację celów zawodowych praktyk dyskursywnych [por. *discourse practices*] i wykorzystywanego przy tym materiału językowego będącego przedmiotem analizy podejmowanej przez autorkę, należy podkreślić jego wpływ na natywną kulturę prawną innych użytkowników języka poprzez zwyczaj produkcji form obocznych.

Wątek genologiczny pozwala zidentyfikować dynamikę rozkładu zwrotów szeregowych w wyróżnionych gatunkach, do których zaliczono: potwierdzenie rejestracji [*confirmation of registration*], wyciąg z rejestru [*company extract*], akt założycielski [*foundation act*], oświadczenie woli [*declaration of will*], dokumentację finansową [*financial documentation*], raport [*report*], uwierzytelnienie [*authentication*], upoważnienie [*authorisation*], potwierdzenie [*verification*] i uchwałę [*resolution*]. Wyodrębniono też kategorię różną [*miscellaneous*], do której należą marginalne ilościowo i nietypowe dla dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego teksty reprezentujące pojedyncze gatunki (np. potwierdzenia bankowe, umowy cywilnoprawne). Objęta badaniem przekładu anglojęzyczna populacja zwrotów szeregowych stanowi zbiór homogeniczny, jeśli chodzi o liczbę elementów autosemantycznych w tych zwrotach. We wszystkich wyróżnionych gatunkach dominują sekwencje. Nieco odrębny schemat rozkładu – z zastrzeżeniem pierwszej pozycji dla sekwencji dwuelementowych w klasie zwrotów szeregowych – obserwujemy w przypadku tekstów uwierzytelnienia oraz upoważnienia, gdzie mamy zwiększony w stosunku do pozostałych udział zwrotów szeregowych, składających się z trzech elementów składowych. Taki rozkład świadczy o większym, jeśli chodzi o liczbę elementów, zakresie prefabrykacji, a zatem o bardziej skostniałej strukturze analizowanych gatunków, na większą skalę pozbawionej cech indywidualnego autorstwa i stosunkowo niezmiennej w czasie. Powielanie dłuższych ciągów formułicznych implikuje reprodukcję najmocniej konwencjonalnych, czasami archaicznych formuł, co umiejscawia gatunki, o których mowa, wśród leksykalnie najbardziej tradycyjnych form.

W zakresie rodzaju elementu łączącego w rozkładzie gatunkowym można uchwycić pewne tendencje. Wobec dominacji sekwencji dwuelementowych w klasie zwrotów szeregowych przeważające jest użycie podstawowych spójników *and* i *or*. Wyróżnione tendencje na tle schematu stosunkowo wyrównanych proporcji użycia spójników *and* oraz *or* (poświadczenie rejestracji, oświadczenie woli) to przewaga *and* w stosunku do *or* (uwierzytelnienie) oraz przewaga przecinka w roli elementu łączącego (upoważnienie). Te tendencje można uzasadnić na gruncie relacji logicznych, wyróżnienia formuł bardziej tradycyjnych, jeśli chodzi o element łączący, oraz schematów stylistyki właściwych dla określonych gatunków, determinowanych funkcją danego tekstu. Analiza jakościowa danych wskazuje na bardziej świadome wykorzystanie potencjału logicznego spójnika *or* – stąd jego zwiększona frekwencja. Taką

tendencję zauważamy w przypadku aktów założycielskich, które posługują się spójnikiem *or* w funkcji zarówno spójnika alternatywy zwykłej, jak i koniunkcji, wykorzystując równoważne dla koniunkcji znaczenie tej pierwszej. Taka właściwość stylu aktów założycielskich nawiązuje do stylu tekstów normatywnych (Jopek, 2019, zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I. 1), do których formuła aktów założycielskich w sposób znaczący nawiązuje. Zwiększone użycie spójnika *and* zostało odnotowane w gatunku uwierzytelnienie, co znajduje uzasadnienie w wysoce konwencjonalnej strukturze tego gatunku, która mocno nawiązuje do tradycyjnych formuł frazeologicznych (*and* jako element tzw. jednoznacznych zwrotów szeregowych). Trzecią najczęstszą opcją elementu łączącego w zwrotach szeregowych jest przecinek, osiągający wysokie notowania, jeśli chodzi o częstotliwość w gatunkach komunikujących treści w sposób enumeratywny (jak np. dokumentacja finansowa).

W zakresie części mowy dominującą strukturą w większości gatunków jest rzeczownikowa struktura zwrotów szeregowych. Taką tendencję w rozkładzie rodzajowym zwrotów szeregowych można przypisać ogólnej właściwości dyskursu prawniczego, jaką jest nominalizacja. Pokazuje to, że dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego w tym aspekcie wykazuje znamiona typowe dla komunikacji prawniczej. Używanie konstrukcji nominalnych gwarantuje zwięzłość wypowiedzi, obiektywizm, większą autonomię gramatyczną, z uwagi na mnogość funkcji składniowych, jaką mogą pełnić rzeczowniki (rzeczownikowe zwroty szeregowy), oraz precyzję wypowiedzi, którą można osiągnąć, np. określając liczbę. Należy zauważyć, że procentowy udział rzeczownikowych zwrotów szeregowych w analizowanym środowisku jest stopniowalny w porównaniu z innymi kategoriami.

Drugą ilościowo najistotniejszą częścią mowy profilującą zwroty szeregowy jest czasownik. Uchwała jest gatunkiem, w którym czasownikowe zwroty szeregowy są kategorią dominującą. Nasylenie tekstu znaczeniami procesualnymi, z czym powszechnie jest wiązany czasownik, niesie za sobą dynamiczniejsze ujęcie rzeczywistości, tak skonstruowane wypowiedzi są bardziej zrozumiałe niż w przypadku stylu nominalnego, który jest oparty na tym samym typie zdań strukturalnych i wiąże się z wydłużonymi monotonnymi wypowiedziami.

Motywacja semantyczna w rozkładzie gatunkowym wykazuje dynamikę, a zaobserwowane tendencje można ująć w następujący sposób. Liczebnie istotne w kontekście częstotliwości występowania w całej populacji są ciągi sekwencyjne w klasie zwrotów szeregowych oraz synonimicznie motywowane zwroty szeregowy. Zwiększony udział tych pierwszych w wybranych gatunkach daje się uzasadnić w obrębie dwóch wątków argumentacyjnych. W przypadku gatunku, jakim jest uwierzytelnienie, ciągi sekwencyjne w klasie zwrotów szeregowych, przybierające kształt długich prefabrykowanych formuł, są nośnikami wysoce konwencjonalnego stylu prawniczego, typowego np. dla notariuszy, wzmacniającego aurę autorytetu, stałości procedur i niezmienności stanów prawnych. Drugim wątkiem argumentacyjnym, który wyjaśnia pragmatyczną funkcję tej kategorii, jest przenoszone przez nią znaczenie procesualne, które w gatunkach z natury sprawozdawczych (jak np. potwierdzenie rejestracji) wiąże się z opisem kolejności faktów i zdarzeń, zachowując przy tym dynamikę relacji oraz ograniczoną rolę czynnika ludzkiego w redagowaniu treści (często są to wydruki z systemów elektronicznych). Te kategorie zwrotów szeregowych są intensywniej wykorzystywane niż wciąż obecne we współczesnym dyskursie prawniczym tzw.

zwroty szeregowy właściwe – synonimicznie motywowane zwroty szeregowy. Zwiększony udział tej ostatniej kategorii został odnotowany w gatunkach wysoce skonwencjonalizowanych stylistycznie, których cel komunikacyjny można określić nie jako rejestrację różnych stanów faktycznych, ale utrwalenie pewnego statusu prawnego – dokument ważny, autentyczny, własnoręczny (potwierdzenie) – co jest odzwierciedlone w wyjątkowo powtarzalnej tkance terminologicznej, generowanej m.in. przy znacznym użyciu synonimicznie motywowanych zwrotów szeregowych.

Kategoria antonimicznie motywowanych zwrotów szeregowych zajmuje trzecie miejsce, jeśli chodzi o frekwencję. Jej wielkość jest zbliżona do kategorii synonimów, a w nielicznych przypadkach nawet dominuje (dokumentacja finansowa). Składnia budowana na zasadzie opozycji pokazuje charakter komunikowanych treści. Komunikat obejmuje przyporządkowanie do określonych kategorii na wzór modelu „zysk lub strata”, co jest dominującą formułą w niektórych gatunkach.

Kategoria par gramatycznych w klasie zwrotów szeregowych utrzymuje swoją częstotliwość na tym samym poziomie lub jest w ogóle nieodnotowywana (dokumentacja finansowa, potwierdzenie).

Cel 4. Analiza stopnia wariacji w praktyce językowej użytkowników dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego w czasie, według kryterium regionalnego oraz kategorii autorstwa.

Poddany analizie fakt i poziom ewentualnej wariacji w częstotliwości występowania zwrotów szeregowych o określonym profilu strukturalnym zasadniczo dał wynik pozytywny, wskazując na istotne statystycznie rozbieżności, ze zróżnicowaniem w zakresie nasilenia tego zjawiska dla trzech zmiennych (perspektywa diachroniczna, diatopiczna oraz czynnik kategorii autorstwa tekstów). Wykonane analizy wykazały, że kategoria autorstwa stanowi tutaj czynnik dyskryminujący grupę użytkowników nieeksperckich wobec eksperckich. Wpływ zmiennej kategorii autorstwa zbadano w odniesieniu do bipolarnej kategoryzacji autorstwa tekstów, w których występują zwroty szeregowy – grupa nieekspercka vs. grupa ekspercka. Taka kategoryzacja wynika z ogólnej dychotomii występującej w sposób naturalny w analizowanym środowisku komunikacyjnym. Przyjęte dla rozróżnienia preferencji stylistycznych etykiety (grupa ekspercka vs. grupa nieekspercka) informują o podstawie rozróżnienia pomiędzy wyróżnionymi na etapie kodowania kategoriami i podkategoriami autorstwa. Za grupę nieekspercką uznaje się wyróżnioną na płaszczyźnie instytucjonalnej kategorię podmiotów wpisanych do rejestru [*entities registered*], kategoria zawodowych dostawców usług prawnych [*legal professionals*] obejmuje zaś trzy podkategorie – zewnętrzny dostawca usług prawnych, organ rejestrowy oraz organ uwierzytelniający⁹.

---

⁹ Badana populacja obejmuje wszystkie podkategorie autorstwa wyróżnione w korpusie na poziomie instytucjonalnym z wyjątkiem podkategorii „różne”, przy czym – zgodnie z przyjętą metodologią – zostały one pogrupowane w dwie kategorie: kategorię podmiotów wpisanych do rejestru oraz kategorię zawodowych dostawców usług prawnych. Inne badania stylometryczne znajdujące się w dorobku autorki również wykorzystują potencjał korpusu w zakresie adnotacji autorstwa. Jeśli dotyczą zwrotów szeregowych, to uzupełniają opisywane tutaj wnioski o nieco inną perspektywę, bazując na rozróżnieniach na poziomie stanowiska pracy oraz zawężając populację do wybranych podkategorii z tego poziomu (Więclawska, przyjęty do druku). Analizy stylometryczne należące do cyklu 2 są zaprojektowane z ujęciem wybranych podkategorii autorstwa, zarówno z poziomu instytucjonalnego, jak i z poziomu stanowiska pracy (Więclawska, 2021).

Analiza pokazuje, że komunikacja nieekspercka nie charakteryzuje się niższym wskaźnikiem użycia zwrotów szeregowych, lecz ich innym profilowaniem strukturalnym. Na płaszczyźnie bardziej ogólnej wyniki pokazują, że pomimo reżimu stylistycznego właściwego komunikacji prawniczej możliwe są wariacje. Do wykazania wariacji w rozkładzie ilościowym występujących kategorii fraz wykorzystano wskaźnik ilorazu szans. Wyższa wartość ilorazu szans oznacza, że cały model jest mniej homogeniczny, a dana zmienna socjolingwistyczna¹⁰ skutecznie wywołuje wariację. Dane ilościowe wskazują na to, że wszystkie zmienne strukturalne – choć w różnym stopniu – stanowią czynnik różnicujący porównywane populacje. Brak jest wartości nieistotnych statystycznie. Z analizy materiału wynika, że nieekspercka komunikacja prawnicza jest mocniej nacechowana użyciem mniej klasycznych zwrotów szeregowych, jeśli chodzi o strukturę profilowaną częścią mowy oraz motywacją semantyczną. Są to przysłówkowe i przyimkowe zwroty szeregowy, a – w kontekście motywacji semantycznej – antonimicznie motywowane zwroty szeregowy i pary gramatyczne w klasie zwrotów szeregowych. W pewnym uogólnieniu – analiza jakościowa wskazuje na jasną odrębność stylistyczną w obu populacjach. Heterogeniczność dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego jest związana z formami niszowymi, a nie z formami, które stanowią prototypy związków szeregowych, jak np. zwroty szeregowy właściwe. Takie kategorie oraz kategorie profilowane głównymi częściami mowy stanowią niezmienny trzon profilu związków szeregowych, który co do zasady jest wspólny stylistyce eksperckich i nieeksperckich użytkowników dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego.

W zakresie długości analizowanych zwrotów szeregowych terminy wykraczające poza sekwencje dwuelementowe, tzw. formy niekanoniczne, dominują w populacji nieeksperckiej. Pokazuje to, że wbrew koncepcji *Plain Language*, która wychodzi z tych właśnie środowisk, w komunikacji na poziomie nieeksperckim używa się relatywnie dłuższych ciągów syntagmatycznych o profilu zwrotów szeregowych. Nie można więc stwierdzić, że biorąc pod uwagę parametr liczby elementów autosemantycznych, w tej grupie użytkowników mamy formuliczność niższego rzędu. Można tutaj założyć, że – wbrew powierzchownej opinii – używanie długich, skostniałych prefabrykowanych syntagm, nawet tych leksykalnie niszowych, jest obecne w dyskursie nieeksperckim z uwagi na to, że ułatwia komunikację, szczególnie w formie pisemnej, gdzie powielanie fragmentów tekstów usprawnia cały proces.

Z kolei w zakresie strukturalnej wariantywności co do elementu łączącego dane ilościowe wskazują na przewagę w populacji nieeksperckiej spójnika *or*. Analiza jakościowa odnośnych danych wskazuje na większą niż w populacji eksperckiej wariantywność w doborze spójnika. Zwroty szeregowy z łącznikiem *and*, należące do klasycznych form tej kategorii frazeologizmów, mają więcej alternatyw z *or* w populacji nieeksperckiej. Tak więc po stronie podmiotów spoza grupy eksperckiej zauważalna jest większa swoboda w alternatywnej rekonstrukcji istniejących już zwrotów szeregowych. Ponadto nieeksperccy użytkownicy języka prawniczego to kategoria zawodowa, która bez prawniczego przygotowania

---

¹⁰ Termin „zmienna socjolingwistyczna” jest używany przez autorkę dla oznaczenia mającego wpływ na strukturę tekstu czynnika osadzonego w kontekście socjokulturowym wywołującego wariację, tutaj zmienna autorstwa. Por. Biber, Conrad (2019: 265) – „sociolinguistic variable” [zmienna socjolingwistyczna] to cecha języka posiadająca kilka odmian (Biber, D., Conrad, S. 2019. *Register, Genre, and Style*. Cambridge University Press).

merytorycznego nie zawsze jest świadoma konieczności zachowania intertekstualności, tj. odtworzenia odpowiednich połączeń terminologicznych z tekstami prawnymi. Dodatkowo populacja nieekspercka odnosi się do podmiotów co do zasady pracujących w środowisku międzynarodowym, a aura *global English* sprzyja rozproszeniu i zmniejszeniu reżimu stałości elementów frazeologicznych.

Analiza wariacji w ujęciu holistycznym potwierdza obserwacje opisane wyżej w odniesieniu do kategorii profilowanych indywidualnymi cechami strukturalnymi, uwypuklając perspektywę tzw. strukturalnie kompletnych typów zwrotów szeregowych, tj. klastrów profilowanych wiązką strukturalną. Wnioskowanie obejmuje tutaj odniesienie się do indywidualnych cech, ale z uwagi na to, że poruszamy się w środowisku zakreślonym przez wygenerowane statystyką klastry, uwagi te mają nieco inny wymiar. Mówimy przy tej okazji o tendencjach, kategoriach, które stanowią budulec dominujących frekwencyjnie jednostek. W kontekście wariacji powodowanej zróżnicowanym autorstwem tekstów nieistotnym czynnikiem okazały się rzeczownikowe zwroty szeregowy, kategorie bardziej marginalne, jak przysłówki czy przyimek, skutecznie rozróżniają zaś dwie populacje. Struktury rzeczownikowe, często jako nośniki ważnych pojęć, okazują się trwałym i niezmiennym wyznacznikiem stylu dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego, opornym na wariacje w perspektywie socjolingwistycznej. Obie populacje – ekspercka i nieekspercka – osiągają w tym zakresie porównywalne wyniki. Istotny wydaje się fakt, że formuły uważane za mniej klasyczne (czyli tworzone z pominięciem zwrotów szeregowych o profilu rzeczownikowym, motywowanych synonimicznie i łączonych za pomocą *and*), choć często pełnią funkcję czysto ornamentacyjną, więc z punktu widzenia populacji nieeksperckiej mogą być uznane za zbędne, stanowią istotny wyznacznik stylu tej grupy użytkowników. Analiza jakościowa pokazuje istotną elastyczność funkcjonalną i dyskursywną zwrotów szeregowych zbudowanych w oparciu o nieprototypowe, marginalne z punktu widzenia części mowy. Sprawia to, że te elementy stanowią kategorie prefabrykowanych formułicznych ciągów, które pomimo swojej leksykalnej redundantności są trwałym elementem stylistyki w grupie nieeksperckiej.

Wariacja motywowana czynnikiem diatopicznym została przeanalizowana w oparciu o materiał populacji związanej z Wielką Brytanią [*UK population*] zestawiony z materiałem populacji spoza Wielkiej Brytanii [*non-UK population*]. Populacja drugiej z wymienionych grup obejmuje następujące podkategorie: kraje wchodzące w skład Unii Europejskiej, Kanady, Azji oraz Stanów Zjednoczonych. Różnice w tak dobranym zestawieniu materiału rozpatruje się nie tylko w perspektywie cech wyróżniających stylistykę dyskursu właściwego Wielkiej Brytanii, ale również – biorąc pod uwagę dokładne pochodzenie tekstów [*primary coding*] – jako zestawienie tendencji w skali obejmującej globalny wariant języka angielskiego w porównaniu do tradycji anglosaskiej.

W perspektywie diatopicznej wszystkie zmienne strukturalne okazały się czynnikiem powodującym wariację w dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego. Elementem najsilniej różnicującym jest zmienna elementu łączącego, a po niej odpowiednio: liczba elementów autosemantycznych, część mowy oraz motywacja semantyczna. Należy wskazać na różną skuteczność powodowania wariacji pomiędzy dwiema populacjami w odniesieniu do określonych wartości. Występuje więc brak siły dyskryminacji lub niski wskaźnik siły dyskryminacji odpowiednio po stronie rzeczownikowych i czasownikowych zwrotów

szeregowych. Typy zwrotów szeregowych profilowane tymi wartościami okazują się powszechnie występować w analizowanym dyskursie, jak w przypadku analizy wariacji w kontekście autorstwa, z uwagi na swój znaczący potencjał pojęciowy, a co za tym idzie – ważną rolę w zachowaniu intertekstualności, potencjału pragmatycznego oraz siły illokucji. Typy te nie stanowią czynników powodujących wariacje. Pozostając przy wartościach zmiennej części mowy, trzeba podkreślić stosunkowo duży potencjał struktur przysłówkowych w dyskryminowaniu pomiędzy dwiema populacjami. Wynika z tego, że cechą populacji z Wielkiej Brytanii jest istotny udział wybranych marginalnych kategorii części mowy.

Populacja związana z Wielką Brytanią charakteryzuje się zwiększoną frekwencją dłuższych zwrotów szeregowych, wykraczających poza sekwencje dwuelementowe w klasie zwrotów szeregowych. Ta jej cecha jest skorelowana z dominacją rzadszych elementów łączących, wykraczających poza *and* i *or*, oraz z dominacją ciągów sekwencyjnych w klasie zwrotów szeregowych. Im dłuższe zwroty szeregowy, tym większa wariantywność i częstsze użycie przecinka lub kombinacji elementów łączących. Takie wydłużone ciągi mogą być często postrzegane przez nienatywnych (tzn. poruszających się w środowisku globalnym) użytkowników języka angielskiego jako nienaturalne, a ich użycie gramatycznie ryzykowne. Analiza jakościowa materiału wskazuje na tendencję do zastępowania tych zwrotów alternatywnymi składniowo strukturami.

W ujęciu holistycznym, uwzględniającym tendencje dotyczące strukturalnie kompletnych typów zwrotów szeregowych, tj. typów wyróżnianych wiązką strukturalną, można zaobserwować brak jednoznacznych tendencji. Jeśli zawężymy wnioskowanie do wartości najwyższych, możemy jednak mówić o pewnych trendach, z zastrzeżeniem ich fragmentarycznego charakteru w stosunku do całego obrazu zależności. Tak więc w przestrzeni klastrów synonimicznie motywowane zwroty szeregowy okazują się czynnikiem wyróżniającym populację związaną z Wielką Brytanią, co może świadczyć o większym konserwatyzmie stylistycznym w analizowanym obszarze. Nieznaczna, aczkolwiek zauważalna wariacja pomiędzy dwiema populacjami jest widoczna, jeśli chodzi o rozkład profilowania częściami mowy. Dane wskazują na relatywnie niższy udział klastrów profilowanych głównymi częściami mowy (rzeczownikiem i czasownikiem) w populacji spoza Wielkiej Brytanii. Analiza jakościowa odnośnego materiału pozwala częściowo wyjaśnić tę różnicę na gruncie wysokiej produktywności frazeologicznej przez globalne warianty języka angielskiego, obejmującej zwroty szeregowy, skutkującej powstaniem formuł wykraczających poza najbardziej klasyczne kategorie. Alternatywnie do form konwencjonalnych powstają powiązane znaczeniowo i/lub funkcjonalnie frazy zasilające nowe kategorie strukturalne (*valid* vs. *validity*) lub frazy będące strukturalnymi wariantami istniejących jednostek, powodując przesunięcia w modelu rozkładu częstotliwości.

Inną wyraźnie rysującą się tendencją jest zwiększone użycie spójnika *or* w populacji związanej z Wielką Brytanią, co wskazuje na większą elastyczność w doborze elementu łączącego w określonych typach zwrotów oraz kontynuację tradycji anglosaskiej, ugruntowanej na szerokim potencjale denotacyjnym spójnika *or*, jeśli chodzi o relacje logiczne.

Analiza wariacji w czasie obejmuje perspektywę krótkoterminową z uwagi na naturalne uwarunkowania korpusu. Najstarszy dokument pochodzi z lat pięćdziesiątych poprzedniego stulecia, zaś górną datą graniczną jest rok 2017. Dla zachowania odpowiedniej liczności próbek

wariację zbadano w dwóch populacjach: ≤ 2010 oraz > 2010 . Pomimo krótkiej perspektywy czasowej hipoteza zakładała występowanie wariacji w rozkładzie typów strukturalnych zwrotów szeregowych w tych okresach, z uwagi na reprezentowane przez materiał badawczy środowisko komunikacyjne, jakim jest prawo handlowe, będące obszarem, w którym obrót prawny z elementem zagranicznym jest reprezentowany wyjątkowo intensywnie i ma szczególny wymiar w kontekście globalizacji rynku. Wszystkie zmienne strukturalne okazały się w pewnym zakresie stanowić czynnik dyskryminujący pomiędzy dwoma populacjami. Zróznicowanie profilu strukturalnego występujących zwrotów szeregowych w kontekście części mowy, rodzaju elementu łączącego, liczby elementów autosemantycznych oraz motywacji semantycznej jest malejące w kolejności wymienionych cech strukturalnych.

Przeprowadzona analiza jakościowa pozwala na ujęcie tendencji w kontekście ogólnych, uznanych w literaturze przedmiotu kategorii zwrotów szeregowych (zob. cel 1). Tak więc zauważalny jest przyrost w czasie najbardziej klasycznych kategorii strukturalnych, jak prototypowe zwroty szeregowy, jednoznaczne zwroty szeregowy, kanoniczne zwroty szeregowy oraz zwroty szeregowy właściwe. Wysoka pozycja struktur rzeczownikowych wiąże się z utrwaloną w języku prawniczym konwencją nominalizacji, która okazuje się nie ulegać dewaluacji w czasie. Analiza kontekstu wykraczającego poza same zwroty szeregowy pokazuje, że w wielu przypadkach poszczególne treści można wyrazić składniowo alternatywnie do zwrotów szeregowych, ale nominalne zwroty szeregowy są powszechnie obecne w dyskursie ostatnich lat, nie mniej niż wcześniej, a w zestawieniu z innymi kategoriami strukturalnymi profilowanymi częścią mowy – nawet bardziej. Stosunkowo silna pozycja rzeczowników znajduje również uzasadnienie w znaczącym przyroście form obocznych w grupie rzeczownikowych zwrotów szeregowych, tworzonych w formie wariantów strukturalnych poprzez odwrócenie kolejności komponentów, użycie alternatywnych elementów łączących lub alternatywne użycie formy liczny mnogiej zamiast pojedynczej i odwrotnie i/lub wariantów funkcjonalnych.

Powyższe wnioski należy uzupełnić o tendencje dotyczące kategorii niemieszczących się w przeanalizowanych ogólnych kategoriach zwrotów szeregowych poprzez odniesienie się do indywidualnych zmiennych. Warto zwrócić uwagę na wysoką pozycję przymiotnikowych oraz czasownikowych zwrotów szeregowych. W przypadku tych pierwszych jest to uzasadnione zakresem pojęć, jakie leksykalizują. Są to w znacznej części pojęcia normatywne, kluczowe i co do zasady szczególnie odporne na tworzenie form obocznych, nawet na płaszczyźnie języka prawniczego, który w pewnych aspektach stylistycznych jest bardziej elastyczny niż język prawny. Można więc stwierdzić, że tendencja zmian w perspektywie krótkoterminowej jest sterowana procesem pragmatyzacji. Spośród formuł zachowujących swoją silną pozycję na uwagę zasługują te, które mają ściśle funkcjonalne przeznaczenie. Zmniejszoną frekwencją w rozkładzie ilościowym charakteryzują się te zwroty szeregowy, które są łatwo zastępowalne alternatywnymi formułami składniowymi lub których ciągła i utrwalona struktura zostaje rozbita przez wtrącenia. Z kolei czasownikowe zwroty szeregowy pozostają w czasie trwałym elementem stylu prawniczego z uwagi na znaczenia, które leksykalizują.

Silna pozycja zwrotów szeregowych ze spójnikiem *and* oraz formuł synonimicznie motywowanych wpisuje się w powyższy kierunek argumentacji, który przewiduje priorytetową rolę dla klasycznych formuł, tutaj – zwrotów szeregowych właściwych.

Badanie wariacji w czasie na materiale strukturalnie kompletnych jednostek, tj. klastrów, potwierdza wnioski o zwiększającej się w perspektywie krótkoterminowej roli czasownikowych oraz rzeczownikowych zwrotów szeregowych i jednocześnie podkreśla korelacje tych dwóch cech, odpowiednio z komplementarną oraz synonimiczną motywacją.

Ocena porównawcza zakresu wariacji wywołanej czynnikami socjolingwistycznymi wskazuje na najwyższy potencjał zmiennej czasu. Miarą jest tutaj sumaryczna liczba cech strukturalnych z najwyższymi wynikami ilorazu szans dla czterech zmiennych strukturalnych: liczba elementów autosemantycznych, element łączący, motywacja semantyczna oraz część mowy. Najwyższe wartości odnotowano dla zmiennej czasu (3 z 4 zmiennych strukturalnych). Należy zauważyć, iż jeśli chodzi o ocenę mocy wariacji na podstawie indywidualnej wartości, czynnikiem indukującym najwyższą wariację jest autorstwo, dla którego odnotowano najwyższy wynik w przypadku przysłówkowych zwrotów szeregowych.

Cel 5. Analiza socjolingwistycznie uwarunkowanego wariacyjnego charakteru schematów tłumaczeniowych w angielsko-polskim dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego.

W rozdziale 4 (podrozdział 4.2) monografii autorka podejmuje próbę holistycznego spojrzenia na zjawisko uproszczenia, uwzględniając działanie faktycznie występujących zmiennych potencjalnie powodujących wariację w tłumaczeniu [*translation variation*]. Ten etap stanowił naturalny kierunek badań nad zwrotami szeregowymi w przekładzie, nakierowanych na poszukiwanie dalszych regularności i odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki determinują wybór określonej manifestacji uproszczenia. Z uwagi na charakter zgromadzonego i poddanego analizie materiału oraz względy statystyczne, możliwe i zasadne było zaprojektowanie badania z uwzględnieniem dwóch kategorii zmiennych, do których należały 1) zmienne językowe [*linguistic variables*]: motywacja semantyczna oraz część mowy i 2) zmienne pozajęzykowe [*extralinguistic variables*]: rodzaj tłumaczenia oraz rok tłumaczenia, na gruncie badania monolingwalnego odpowiadające odpowiednio pojęciom zmiennych strukturalnych oraz zmiennych socjolingwistycznych.

Obie zmienne językowe okazały się czynnikami powodującymi zróżnicowanie w częstotliwości występowania określonych manifestacji uproszczenia, tj. wariację tłumaczenia. Zmienna części mowy okazała się czynnikiem wywołującym większą wariację w uzyskanych wynikach. Wyznacznikiem oceny w tym względzie jest zdolność do wywoływania wariacji przez zmienną [*variation capacity*], będąca wynikiem porównania wartości nieistotnych statystycznie [*discriminatory power*] oraz dodatkowo wysokości wskaźników ilorazu szans [*discrimination potential*] w obu zmiennych.

W zakresie profilowanym częścią mowy, porównując dane statystyczne dla zmiennych, zaobserwowano, że redukcja występuje częściej w populacji zwrotów szeregowych o profilu przyimkowym oraz przysłówkowym. Wtrącenie elementu leksykalnego ma miejsce częściej w populacji przyimkowych, rzeczownikowych oraz czasownikowych zwrotów szeregowych niż w pozostałych obszarach populacji. Zjawiskiem zniekształcenia struktury elementu łączącego dotknięte są najczęściej przysłówkowe zwroty szeregowy.

Należy zaznaczyć, że niektóre części mowy powodują wariację tłumaczenia w zakresie więcej niż jednej manifestacji uproszczenia (zob. ciągłość wariacji [*variation consistency*]). Przykładem są tutaj przysłówkowe zwroty szeregowo (częściej dotknięte redukcją oraz zniekształceniem struktury elementu łączącego) oraz przyimkowe zwroty szeregowo (częściej dotknięte redukcją oraz wtrąceniem elementu leksykalnego). Taka niejednoznaczność tych dwu części mowy świadczy o braku konsekwencji w wyborach tłumaczy, która – jak wskazuje analiza jakościowa szerszego kontekstu – jest uwarunkowana zastosowaniem indywidualnych konwencji stylistycznych i niską wagą pragmatyczną tych wyrażen, możliwością zastąpienia ich alternatywnymi strukturami. Analizowane dane paralelne zawierają również takie części mowy, które powodują wariację w jednej manifestacji. Przykładem są tutaj rzeczownikowe i czasownikowe zwroty szeregowo (przewaga przypadków wtrącenia elementu leksykalnego). Jednoznaczne zachowanie tych kategorii zwrotów szeregowych oraz fakt ich dominacji w schemacie wtrącenia elementu leksykalnego, który można uznać za relatywnie mniej inwazyjny mechanizm niż redukcja, świadczy o uznaniu przez tłumaczy ważnej funkcji tych zwrotów.

Zwroty oparte na strukturze przyimkowej są najmocniej dotknięte redukcją, którą można uznać za najbardziej ekstremalny mechanizm spośród trzech manifestacji. Rzeczowniki, jako uznane nośniki ładunku pojęciowego, są traktowane w tłumaczeniu nieco ostrożniej. Albo pozostają one kategorią nieposiadającą mocy dyskryminacji pomiędzy populacją dotkniętą uproszczeniem lub nie, albo ulegają stosunkowo mało inwazyjnemu mechanizmowi w procesie tłumaczenia, jakim jest wtrącenie elementu leksykalnego. Przymiotniki okazują się relatywnie konsekwentnie odporne na wszelkie rodzaje uproszczenia i w żadnej manifestacji nie dominują w stosunku do innych kategorii profilowanych częścią mowy. Dane empiryczne pokazują, że niehomogeniczność strukturalna zwrotów szeregowych w zakresie części mowy przekłada się na różnorodność schematów tłumaczenia i ma wymiar funkcjonalny. Procesowi tłumaczenia towarzyszy analiza ładunku pojęciowego danego zwrotu szeregowego. Elementy mniej istotne treściowo podlegają redukcji. Elementy ważniejsze są rzadziej redukowane, a statystyki przemawiają na korzyść zaburzenia ich struktury.

Analiza wariacji tłumaczenia w oparciu o zmienną motywacji semantycznej również daje nam niehomogeniczny model, choć – jak wspomniano – o niższym niż profil część mowy poziomie dyspersji. Dla redukcji największe dysproporcje *in plus* są zauważalne dla par gramatycznych w klasie zwrotów szeregowych oraz synonimicznie motywowanych zwrotów szeregowych. Czynnikiem powodującym najbardziej znaczącą wariację w tłumaczeniu są ciągi sekwencyjne w klasie zwrotów szeregowych, które są znacznie częściej dotknięte wtrąceniem elementu leksykalnego. Trzecia manifestacja uproszczenia, tj. zniekształcenie struktury elementu łączącego, jest najczęściej odnotowywana dla ciągów sekwencyjnych w klasie zwrotów szeregowych oraz motywowanych antonimicznie zwrotów szeregowych. Wskazane zależności w powiązaniu z wnioskami z analizy jakościowej pozwalają stwierdzić, że działanie tłumaczy ukierunkowane na uproszczenie zwrotów szeregowych przebiega selektywnie – redukowane są elementy redundantne z punktu widzenia leksykalnego oraz gramatycznego.

Analiza przedmiotowego materiału badawczego przy zestawieniu wyników dla trzech manifestacji pokazuje, że co do zasady przy zmiennej takiej jak motywacja semantyczna proces przebiega jednokierunkowo, co oznacza, że określone typy zwrotów szeregowych profilowane motywacją semantyczną są podatne na zwiększone działanie jednej manifestacji uproszczenia

i niski poziom ciągłości wariacji – w znaczeniu przyjętym w analizie. Jeśli określony typ zwrotu szeregowego wykazuje tendencję do ulegania jednej manifestacji, to w odniesieniu do innej wykazuje mniejszą częstotliwość lub pojawia się wynik wskazujący na brak efektywności w powodowaniu wariacji. Jedynym wyjątkiem są tutaj ciągi sekwencyjne w klasie zwrotów szeregowych, które wykazują zwiększony udział w manifestacji wtrącenia elementu leksykalnego i zniekształcenia struktury elementu łączącego, więc funkcjonują wielokierunkowo. Towarzyszą im dwa schematy tłumaczeniowe.

Rodzajem uproszczenia dotkniętym najbardziej dynamiczną wariacją jest redukcja. Znacznie zaburzona homogeniczność modelu w tym obszarze dowodzi założenia zdecydowanie redundantnego charakteru niektórych elementów autosemantycznych zwrotów szeregowych i spójnego kierunku schematów tłumaczeniowych w tym zakresie.

Model rozkładu występowania trzech manifestacji uproszczeń w korelacji ze zmiennymi pozajęzykowymi jest miejscowo niehomogeniczny, zarówno przy zmiennej rodzaj tłumaczenia, jak i rok tłumaczenia. Zmienna rodzaj tłumaczenia ma wyższą zdolność wywoływania wariacji w wynikach dla uproszczenia w porównaniu ze zmienną rok tłumaczenia. Schematy tłumaczeniowe obejmujące trzy manifestacje uproszczenia okazują się zdecydowanie bardziej odporne na wariację w krótkoterminowej perspektywie diachronicznej.

W odniesieniu do zmiennej rodzaj tłumaczenia można wyciągnąć następujące wnioski szczegółowe. Tłumaczenia poświadczone przez tłumaczy [*certified*] lub poświadczone przez innych urzędników [*certified alternatively*] okazują się zdecydowanie bardziej podatne na zjawisko uproszczenia we wszystkich trzech manifestacjach uproszczenia niż tłumaczenia niepoświadczone [*non-certified*]. Wyniki te wskazują na wyjątkowo znaczącą ciągłość wariacji analizowanej populacji na przestrzeni trzech manifestacji. Tutaj działanie tłumaczy można określić jako wielokierunkowe. Tłumaczenia poświadczone, bez względu na rodzaj poświadczenia, są poddawane kilku rodzajom uproszczenia częściej niż tłumaczenia niepoświadczone, bez tendencji nakierowanej na konkretną manifestację uproszczenia.

Największa dynamika wariacji odnotowana została w przypadku wtrącenia elementu leksykalnego, gdzie wartość dla tłumaczeń poświadczonych osiągnęła wynik znacznie wyższy od innych wartości w tej manifestacji uproszczenia oraz w porównaniu do innych manifestacji uproszczenia. Ten wynik pozwala stwierdzić, że wtrącenie elementu leksykalnego jest schematem tłumaczeniowym w najszerszym zakresie dotkniętym wariacją.

Powyższe wyniki znajdują uzasadnienie na gruncie zależności pomiędzy nieco bardziej krytycznym podejściem do przekładu tłumaczy, którzy z racji swojego wykształcenia mają większą wiedzę dziedzinową. Grupa ta obejmuje prawników, którzy dokonują poświadczeń wersji bilingwalnych, oraz tłumaczy przysięgłych. W tej grupie zasada tłumaczenia pojęć, a nie terminów, wydaje się bardziej przestrzegana. Terminy są poddawane kontrastywnej analizie terminologicznej i elementy, które zdaniem osób tłumaczących można bezpiecznie usunąć, są śmiało poddawane uproszczeniu. Bardziej zachowawcze i chaotyczne podejście obserwujemy u tłumaczy niewykonywujących tłumaczeń w reżimie proceduralnym tłumacza przysięgłego lub nieekspertów w znaczeniu tego słowa przyjętym w badaniu będącym źródłem danych opisanych w monografii. Dla uniknięcia redukcji treści nieredundantnych unika się często uproszczeń. Nie bez wpływu na obecny stan rzeczy pozostaje fakt, że tłumaczenia niepoświadczone powstają często w kulturze korporacyjnej, znajdują się pod wpływem wielu

odmian narodowych języka angielskiego, gdzie dla ułatwienia komunikacji skala reduplikacji gotowych ciągów syntagmatycznych jest często większa niż w innych obszarach. Taki stan rzeczy można uznać za wynik zaskakujący w kontekście propagowanych w środowiskach nieeksperskich działań ukierunkowanych na uproszczenie języka prawniczego.

Model rozkładu schematów tłumaczeniowych w zakresie zmiennej rok tłumaczenia jest stosunkowo homogeniczny, bardziej niż w przypadku rodzaju tłumaczenia, co świadczy o tym, że wariacja w tłumaczeniu w czasie jest mniej intensywna. Najbliższa perspektywa czasowa wskazuje na zmniejszenie liczby przypadków redukcji oraz – uogólniając i pomijając wynik o niskiej sile dyskryminacji – relatywny wzrost przypadków wtrącenia elementu leksykalnego i zniekształcenia struktury elementu łączącego. Taki wniosek do pewnego stopnia kwestionuje założenia o powszechności zjawiska skracania zwrotów szeregowych. Ten schemat tłumaczeniowy jest obecny w praktyce, ale nie jest zjawiskiem narastającym w ostatnich latach. Jeśli chodzi o dwie pozostałe manifestacje uproszczenia, mamy tutaj zwiększoną liczbę wariacji przebiegającej dwukierunkowo, tj. ten sam przedział czasowy jest odpowiedzialny za wariację w więcej niż jednej manifestacji, co dowodzi znaczącej ciągłości wariacji.

Przyczyn wskazanej relatywnej spójności w kierunku wariacji i tożsamości czynników ją powodujących można upatrywać we wzmożonej aktywności na rynku tłumaczeniowym w dyskursie rejestracji spółek prawa handlowego w ostatnich latach oraz jej globalnym ukierunkowaniu. Działanie spółek o charakterze międzynarodowym opiera się na intensywnej wymianie dokumentów i komunikacji obejmującej coraz większą liczbę podmiotów z różnych lokalizacji. Oznacza to konieczność używania bardziej schematycznych formuł, korporacyjnie ujednoliconych poprzez wymóg ścisłej reduplikacji struktur w celu zwiększenia efektywności komunikacji. Prowadzi to do standaryzacji rozwiązań w obszarze tłumaczenia. Dodatkowo tendencje dotyczące wariacji w tłumaczeniu wskazują na zwiększone w ostatnich latach stosowanie schematu wtrącenia elementu leksykalnego oraz zniekształcenia struktury elementu łączącego. Wskazuje to na szukanie struktur języka rodzimego, co w efekcie upraszcza przyjęte, sztywne struktury formułiczne i jeśli nie prowadzi do utraty ładunku pojęciowego, to zmienia retoryczną wartość wypowiedzi.

Dynamika wariacji w przypadku zmiennej rok tłumaczenia jest porównywalna dla trzech manifestacji (względna rozpiętość pomiędzy granicznymi wartościami ilorazu szans jest stosunkowo podobna), co potwierdza wniosek o większej niż w przypadku zmiennej rodzaj tłumaczenia homogeniczności modelu rozkładu schematów tłumaczeniowych.

Cel 6. Analiza eksperckiej recepcji schematów tłumaczeniowych faktycznie występujących w praktyce tłumaczeniowej w parach językowych język polski / język angielski oraz język niemiecki / język polski w tłumaczeniu zwrotów szeregowych.

Badanie dotyczące eksperckiej recepcji przeprowadzono w formie ankiety online (Więclawska, 2022b). Respondentami byli wykwalifikowani prawnicy posiadający odpowiedni poziom wiedzy językowej. Ankieta została skonstruowana w oparciu o empirycznie pozyskane dane paralelne – korpus wykorzystany w badaniu opisanym przez autorkę (Więclawska, 2023a), reprezentatywny w zakresie rodzaju oraz proporcji zaobserwowanych przypadków zwrotów szeregowych i odnośnych schematów

tłumaczeniowych. Eksperci udzielili rekomendacji w zakresie stosowania tłumaczenia dosłownego lub uproszczenia (wtrącenia elementu leksykalnego oraz redukcji), zgodnie z przyjętym rozumieniem tych pojęć (Więclawska, 2023a). Zakłada się, że ocena adekwatności [*adequacy assessment*] oparta na wiedzy dziedzinowej obu systemów pozwala na optymalny dobór ekwiwalentów, bez utraty ładunku pojęciowego jednostki, oraz na skonstruowanie modelu czytelności dla tłumaczenia zwrotów szeregowych. Uzyskane odpowiedzi policzono pod kątem relacji zmiennych: część mowy, motywacja semantyczna (synonimia vs. komplementarność), język.

Pierwszy wniosek wynikający z badania mówi o tym, że w ocenie ekspertów w tłumaczeniu zwrotów szeregowych zalecane jest stosowanie wszystkich trzech schematów tłumaczeniowych. Eksperci częściej zalecają stosowanie dosłownego tłumaczenia zwrotów szeregowych w przypadku materiału anglojęzycznego niż niemieckojęzycznego (1). W zakresie motywacji semantycznej obok tłumaczenia literalnego, zalecanego ogólnie dla populacji zwrotów szeregowych, przeważającym schematem praktyki dla synonimicznie motywowanych jednostek w przypadku tłumaczenia z języka angielskiego jest redukcja (2). Wtrącenie jest postrzegane przez ekspertów jako przeważająco zalecany schemat w tłumaczeniu materiału anglojęzycznego dla komplementarnie motywowanych zwrotów szeregowych (3). Zbadanie zaleceń eksperckich przy włączeniu do powyższych zależności części mowy daje wynik, który pozwala wyciągnąć dalsze wnioski. Dane liczbowe pokazują, że nie wszystkie synonimicznie motywowane zwroty szeregowo powinny być redukowane, jak zakłada wniosek ogólny (por. 2). Przyimkowe, przysłówkowe oraz przymiotnikowe zwroty szeregowo o motywacji synonimicznej stanowią podgrupę, która wyłącza się z ogólnej zasady mówiącej o częstszym redukowaniu synonimicznie motywowanych jednostek w tłumaczeniu materiału anglojęzycznego (por. 2). W tej podgrupie eksperci częściej niż w języku niemieckim zalecają wtrącenie. Badanie wykazało analogiczny schemat eksperckiej recepcji przyimkowych, przysłówkowych oraz przymiotnikowych zwrotów szeregowych o motywacji komplementarnej (wtrącenie zalecane jest częściej w przypadku materiału anglojęzycznego niż niemieckojęzycznego).

Opisane powyżej zalecenia eksperckie dają się wyjaśnić zróżnicowaną strukturą zwrotów szeregowych, ale również na gruncie skali różnic pomiędzy systemami prawnymi języka źródłowego i docelowego. Afiliacja polskiego i niemieckiego systemu prawnego do kategorii systemu kontynentalnego sprawia, że łatwiejsza jest skuteczna analiza prawnoporównawcza, która przynosi trafne funkcjonalne ekwiwalenty w języku polskim. Ten fakt uzasadnia niższy niż w przypadku materiału anglojęzycznego procent rekomendacji tłumaczenia dosłownego dla przekładu z języka niemieckiego. Kolejnym argumentem uzasadniającym zalecenia eksperckie jest specyfika danego języka, która systemowo akceptuje określone formuły leksykogramatyczne lub je odrzuca, narzucając tym samym wymóg zaburzenia ciągu elementów składających się na frazę, np. poprzez wtrącenie. Nie bez znaczenia pozostają przyjęte zasady praktyki stylistyki językowej stosowanej w obrocie prawnym, nierzadko z trudem przyswajalne na gruncie ogólnych zasad gramatyki. W odniesieniu do tych ostatnich mowa o konwencjach stylistycznych, które są wynikiem utrwalenia pewnych formuł w praktyce (usus), nieugruntowanych normatywnie i intertekstualnie, ale naturalnie przyjmowanych i zrozumiałych w wyniku ich wielokrotnego powielania, spowodowanego

zwiększonym obrotem prawnym w komunikacji prawniczej w określonej parze językowej.

4.2. STYLOMETRIA W BADANIACH JURYLINGWISTYCZNYCH: ASPEKTY KONTRASTYWNE, WARIACYJNE ORAZ GENOLOGICZNE

Cykl ten obejmuje następujące publikacje i wystąpienia konferencyjne:

- artykuły w czasopismach punktowanych (6):
  - Więclawska, E. 2014f. On linguistic features of legal discourse. *Studia Anglica Resoviensia*, 11, s. 105–115.
  - Więclawska, E. 2019b. Sociolinguistic and grammatical aspects of English company registration discourse. *Humanities and Social Sciences*, 26 (4), s. 185–196. DOI: 10.7862/rz.2019.hss.48. Dostępny pod adresem: <https://journals.prz.edu.pl/hss/article/view/67/51>.
  - Więclawska, E. 2020b. Discrete units as markers of English/Polish contrasts in company registration discourse. *Linguodidactica*, 24, s. 309–327. DOI: 10.15290/lingdid.2020.24.22.
  - Więclawska, E. 2020c. Contextualising the notion of context in jurilinguistic studies. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 33, s. 637–656. DOI: 10.1007/s11196-020-09701-0. Dostępny pod adresem: <https://doi.org/10.1007/s11196-020-09701-0>.
  - Więclawska, E. 2021. Quantitative distribution of verbal structures with reference to the authorship factor in legal stylistics, *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*, 66 (79), s. 147–165. DOI: 10.2478/slgr-2021-0010. Dostępny pod adresem: <https://sciendo.com/pl/article/10.2478/slgr-2021-0010>.
  - Więclawska, E. 2022a. Predictive analysis for text classification: discrete units in company registration discourse. *Białostockie Studia Prawnicze*, 27 (4), s. 229–252. DOI: 10.15290/bsp.2022.27.04.14. Dostępny pod adresem: <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/handle/11320/14262>.
- rozdziały w monografiach wieloautorskich (2):
  - Więclawska, E. 2017b. Quantification and traceability of the prepositional meanings in the English legal texts, [w:] E. Konieczna, R. Kiełtyka (red.), *Evolving Nature of the English Language. Studies in Theoretical and Applied Linguistics*. Frankfurt am Main: Peter Lang, s. 145–160. ISBN 978-3-631-67625-7.
  - Więclawska, E. 2020a. English/Polish contrasts in legal language from the usage-based perspective, [w:] L. Lanthaler, R. Lukenda (red.), *Redefining and Refocusing Translation and Interpreting Studies Selected Papers from the 3rd International Conference on Translation and Interpreting Studies TRANSLATA III* (Innsbruck 2017). Berlin: Peter Lang, s. 99–104. ISBN 978-3-631-82707-9.
- wystąpienia konferencyjne (4): Prezentacje wygłoszone na konferencjach często wychodzą poza zakres treści wymienionych wyżej publikacji. Stanowią one omówienie cząstkowych badań lub ujęcie ich w szerszym kontekście teoretycznym (zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 7, 7.1 FF, JJ, LL, MM).

Punktem wyjścia dla prowadzonych przez autorkę badań była lektura publikacji z zakresu badań stylometrycznych (Bhargava i in., 2013; Coyotl-Morales i in., 2006; Legallois i in., 2018, zob. zał. nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 4, Q), badań kontrastywnych (Salkie, 2018; Szymor, 2015, zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 4, O) oraz badań języka przekładu [*translationese*] (Biel, 2014, zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 4, N). Wnioski sformułowane w literaturze otworzyły dyskusję na temat (i) systemowych różnic w strukturze języka anglojęzycznych tekstów źródłowych i/lub ich tłumaczeń oraz (ii) stopnia wariacji stylistycznej w zakresie tych socjolingwistycznie uwarunkowanych odrębności.

W badaniach monolingwalnych (Więclawska, 2014f, 2017b, 2019b, 2021, 2022a) analizie porównawczej poddano schematy rozkładu częstotliwości badanych jednostek w tekstach różnego autorstwa, różnych gatunków, daty publikacji oraz kultury prawnej, do której przynależą. Badania kontrastywne¹¹ (Więclawska, 2020a, 2020b, 2020c) miały na celu wykazanie różnic interlingwalnych, tj. różnic pomiędzy strukturą języka polskiego (język przekładu) i angielskiego w zakresie komunikacji prawniczej (dane wygenerowane w układzie porównawczym¹²) oraz tendencji tłumaczeniowych w zakresie, w jakim zastosowano analizę jakościową na podstawie danych wyrównanych [*aligned data*].

W podjętych rozważaniach elementami policzalnymi poddanymi analizie stylometrycznej były głównie jednostki dyskretne (wybrane części mowy) oraz określone struktury werbalne, których schemat rozkładu częstotliwości potraktowano jako informacje o źródle odrębności rozwiązań stylistycznych i realizowanych przez nie funkcji retorycznych. W większości przypadków analiza jakościowa systemowo wybranych paralelnych formuł syntagmatycznych (tych składających się z elementów o najwyższej częstotliwości), rozkładów paradygmatycznych w środowisku tych pierwszych oraz analiza ekwiwalentów tłumaczeniowych dla jednostek o najwyższych częstotliwościach pozwoliła wyróżnić obszary asymetrii i symetrii stylistycznej oraz wnioskować o tendencjach tłumaczeniowych, mimo że dane dotyczące samej frekwencji zostały wygenerowane w układzie porównawczym, tj. bez zestawienia tekstów na poziomie zdań.

Badania wchodzące w skład cyklu 2 były w większości prowadzone na materiale korpusu równoległego [*parallel corpus*], obejmującego dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego (Więclawska, 2019b, 2020a, 2020b, 2020c, 2021, 2022a), jak w przypadku badań dotyczących zwrotów szeregowych. Wzorem cyklu 1, określając obiekt badań korpusowych, użyto terminu „dyskurs” dla podkreślenia osadzenia materiału badawczego w szerszym, jednorodnym kontekście, z podanym już wcześniej zastrzeżeniem dotyczącym rozłącznych i konsekwentnych odniesień do pojęć „tekst”, „język” oraz „komunikacja”. Uwzględniając wszystkie publikacje zaliczane do tego cyklu, materiał badawczy można podzielić na materiał języka prawniczego [*secondary genres*] (Więclawska, 2019b, 2020b, 2020c, 2021, 2022a, 2020a) i prawnego [*primary genres*] (Więclawska, 2014f, 2017b).

---

¹¹ W niniejszym autoreferacie autorka używa terminu „badania kontrastywne” w odniesieniu do badań dotyczących dwóch języków, zaś termin „badania porównawcze” jest zarezerwowany dla analizy kontekstu wariacyjnego w układzie monolingwalnym.

¹² Generowanie danych w układzie porównawczym oznacza metodologię wykorzystującą ograniczone możliwości korpusu równoległego, tj. bez uwzględnienia wyrównania na poziomie zdań.

Cele badawcze cyklu

1. Identyfikacja schematów rozkładu częstotliwości jednostek dyskretnych oraz struktur werbalnych w języku prawa w kontekście stylistycznych oraz translatorycznych uwarunkowań – aspekty genologiczne oraz socjokulturowo uwarunkowanej wariacji i kontrastów interlingwalnych.
2. Zbadanie kodu przyimkowego w unijnych tekstach normatywnych, z uwzględnieniem rozkładu ilościowego oraz struktury semantycznej.
3. Określenie skuteczności analizy predykcyjnej z wykorzystaniem stylometrii na elementach dyskretnych oraz strukturach werbalnych w środowisku dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego.

Omówienie wyników

Cel 1. Tezy postawione w zakresie celu 1 zostały zweryfikowane częściowo pozytywnie w drodze analiz ilościowych i jakościowych. Analiza jakościowa została przeprowadzona na ograniczonym zbiorze przedstawicieli określonych kategorii jednostek dyskretnych i struktur werbalnych, które uznano za elementy różnicujące porównywane populacje pod względem uwarunkowań socjolingwistycznych oraz powszechnie istotne komunikacyjnie.

Analiza wpływu zmiennej kraju pochodzenia dokumentu w analizowanym środowisku obejmowała (i) porównanie rozkładu struktur werbalnych dla populacji dokumentów azjatyckich, kanadyjskich i amerykańskich (Więclawska, 2019b: 192) oraz (ii) analizę wpływu diatopicznie uwarunkowanego profilu tekstów źródłowych – na przykładzie siedmiu jednostek dyskretnych – na strukturę ich tłumaczeń, z uwzględnieniem populacji tekstów powstałych w kulturze Unii Europejskiej w zestawieniu z tekstami powstałymi w USA (Więclawska, 2020c).

Uzyskane w wyniku analizy wyniki wskazują na umiarkowane rozbieżności w rozkładzie kilku struktur werbalnych pomiędzy populacjami. Analizie jakościowej poddano ilościowo i pragmatycznie najistotniejszą spośród analizowanych struktur werbalnych – stronę czynną czasu *simple present* (Więclawska, 2019b: 192). Dominacja tej kategorii w tekstach pochodzących z USA wskazuje na pewne źródła odmienności stylistycznych. Ta amerykańska populacja struktur werbalnych jest nacechowana stosunkowo dużą proporcją czasowników (np. *do, does, make, conduct*), które mają szeroki zakres zastosowania w konstrukcjach analitycznych z kategorii orzeczeń peryfrastycznych jako łączniki (analizmy werbalno-nominalne). Predykat zbudowany w oparciu o strukturę analityczną można uznać za oddający treść w sposób bardziej precyzyjny niż odpowiadająca mu struktura syntetyczna. Wskazuje się na działanie procesu formalizacji oraz gramatyzacji takich struktur opisowych. Ponadto struktury analityczne co do zasady dysponują większym potencjałem ekspresywnym, ponieważ oba elementy (tutaj werbalny i nominalny) mogą zostać rozbudowane. Powyższe uwagi dotyczące amerykańskiej populacji przedmiotowych struktur werbalnych dopełnia istotny procent czasowników semantycznie schematycznych, wpasowujących się w kategorie uwierzytelnienie czynności prawnych (*approves, certifies, bears*) oraz akty wykonywania prawa (*resolves, adopts, requires*). Zauważono, iż w populacji z UE struktury odpowiadające powyższymi to leksykalnie tożsame konstrukcje w stronie biernej, co należy uznać za cechę dystynktywną tej populacji.

Wyniki badania jednostek dyskretnych (Więclawska, 2020c) wskazują na znikomą wariację tekstów źródłowych w ich rozkładzie pomiędzy populacją EU i USA. Rozbieżności w rozkładzie częstotliwości pomiędzy tekstami paralelnymi dla obu populacji dotyczą przyimków, rzeczowników (niższy wskaźnik frekwencji w tekstach tłumaczonych na język polski) oraz przymiotników (wyższy wskaźnik frekwencji w tekstach tłumaczonych na język polski). O ile dla przyimków i rzeczowników nie odnotowano wariacji w zakresie rozbieżności pomiędzy populacjami tekstów paralelnych, to w przypadku przymiotników można mówić o słabej tendencji – skala rozbieżności pomiędzy rozkładem wartości w tekście źródłowym a tłumaczeniem jest większa w tłumaczeniach tekstów pochodzących z UE. Analiza jakościowa przeprowadzona na losowej próbie pozwala założyć, iż stylistyka tekstów prawniczych instytucjonalnie warunkowana przez wytyczne UE zachęca do użycia odmiennych struktur leksykogramatycznych.

Wpływ zmiennej czasu na różnice w rozkładzie wymienionych wyżej kategorii gramatycznych został przeanalizowany dla populacji reprezentujących następujące przedziały czasowe: < 2000, 2001–2010 i > 2010 (Więclawska, 2019b) oraz < 2010 i ≥ 2010 (Więclawska, 2020c). W pierwszym przypadku analizie poddano dziewięć struktur werbalnych, a w drugim – siedem części mowy. W obu próbach analiza nie wykazała istotnej statystycznie wariacji w populacji monolingwalnej (Więclawska, 2019b) ani powodowanej wariacją tekstu źródłowego wariacji w tłumaczeniu (Więclawska, 2020c). Potwierdza to tezę o – co do zasady – niskiej dynamice zmian w czasie w języku prawniczym.

Wpływ gatunku na zmienność rozkładu częstotliwości opisanych kategorii gramatycznych, a w konsekwencji na strukturę stylistyczną budowaną tymi kategoriami, został przeanalizowany w odniesieniu do dziewięciu gatunków (zob. s. 10).

Analiza stylometryczna z uwzględnieniem specyfiki gatunkowej, przeprowadzona na materiale języka angielskiego, dotyczyła rozkładu częstotliwości struktur werbalnych (Więclawska, 2019b). Za punkt wyjścia do uznania wariacji uznano rozkład częstotliwości z relatywnie równomiernym udziałem wszystkich kategorii struktur werbalnych. Wyjątek stanowią formy strony czynnej czasu simple present, formy strony czynnej czasu simple past oraz formy strony biernej czasu simple past, których udział w populacji objętej analizą jest relatywnie większy. Reprezentatywny jest tutaj przypadek dokumentacji finansowej. Te trzy kategorie gramatyczne, jako proporcjonalnie dystynktywne, zostały poddane bliższej analizie jakościowej pod kątem różnic międzygatunkowych w celu identyfikacji mechanizmów powodujących wariację dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego. Dalsza analiza jakościowa w obszarach zakreślonych tymi trzema kategoriami gramatycznymi pokazała istotną rolę strony czynnej czasu simple present, jako czynnika różnicującego gatunki, oraz dużą spójność, jeśli chodzi o schematy wykorzystania tej kategorii w strukturach stylistycznych i retorycznych. Jako przykładowy wybrano przypadek zestawienia porównawczego rozkładu częstotliwości dla dokumentacji finansowej oraz wyciągu z rejestru. Wartości dla analizowanej struktury werbalnej są wyższe dla dokumentów klasyfikowanych jako wyciągi z rejestru. Analiza jakościowa pozwala przypisać taki rozkład wysoce schematycznemu stylowi tego gatunku, który polega w dużym zakresie na użyciu powtarzalnych struktur orzeczenia złożonego w czasie simple present z przymiotnikiem predykatywnym, w tym z przymiotnikiem tworzącym konstrukcję z kopulą werbalną *być*. Dodatkowo powszechne dla wyciągu z rejestru

są formy predykatywne konstruowane z udziałem form strony czynnej czasu simple present, tworzące dłuższe ciągi słów z udziałem typowego dla struktur performatywnych *hereby*. Dalej, typowe dla języka prawniczego, a wyróżniające się w sposób istotny w wyciągu z rejestru jest użycie czasownika *być* w trzeciej osobie liczby pojedynczej dla nakazów lub warunkowej przyszłości.

W zakresie objętych badaniem siedmiu jednostek dyskretnych kategoriami wprowadzającymi kontrasty pomiędzy materiałem polsko- i anglojęzycznym okazały się przymiotniki, przymyki oraz rzeczowniki (Więclawska, 2020a). Nie odnotowano wariacji w rozkładzie przedmiotowych frekwencji w perspektywie genologicznej. Analiza pilotażowa pokazała spójny w zakresie proporcji dla dwóch gatunków (uchwała i upoważnienie) rozkład częstotliwości. Analiza pogłębiona potwierdziła tę tendencję na innych gatunkach oraz uzasadniła poszerzenie analizy jakościowej na wybranym materiale populacji anglojęzycznej i jej tekstów paralelnych (Więclawska, 2020b). Dla ilustracji wybrano trzy gatunki z korpusu (akt założycielski, oświadczenie woli oraz upoważnienie), dla których analiza jakościowa wykazała najwyraźniejsze schematy na poziomie syntagmatycznym, pozwalające na uzasadnienie różnic w rozkładzie ilościowym. W ogólnym ujęciu różnice wynikają z odmiennej struktury języków oraz z indywidualnych decyzji translatorskich. Analiza jakościowa wybranego materiału paralelnego została przeprowadzona na przykładzie gatunków, w których te różnice są relatywnie największe.

Przymiotniki przeanalizowano bliżej na przykładzie aktu założycielskiego spółki. Jest to gatunek powielający w znacznym stopniu struktury normatywne, co okazuje się mieć znaczenie w świetle poniższej argumentacji. Zauważalny jest znaczny stopień symetrii pomiędzy materiałem anglo- i polskojęzycznym, jeśli chodzi o dominację w obu językach form podstawowych przymiotników w stosunku do form porównawczych i superlatywów. Te pierwsze w obu językach stanowią dużą część normatywnych formuł językowych i tym samym dłuższych prefabrykowanych wypowiedzi. Fakt przewagi przymiotników w polskich tekstach paralelnych znajduje uzasadnienie m.in. w (a) zjawisku adiektywizacji form nominalnych w języku polskim oraz (b) w proliferacji ekwiwalentów słownikowych dla przyjętych na gruncie prawa przymiotników (te same jednostki są tłumaczone na różne sposoby).

Dla przymyków materiałem najszerzej ilustrującym był gatunek oświadczenie woli. Analiza jakościowa wykazała, że dane paralelne wykazują istotny stopień symetrii na poziomie struktury semantycznej. W szczególności relacje przestrzenne są wyrażane przy pomocy najbardziej oczywistych prototypowych ekwiwalentów słownikowych. Fakt zmniejszonej liczby przymyków w tekstach polskojęzycznych można uzasadnić schematem asymetrii pomiędzy tekstami paralelnymi, który polega na użyciu pierwotnych, podstawowych form w miejscu, w którym teksty anglojęzyczne używają np. wyrafinowanych form łacińskich (*cum*, *via*, *oper*, *sine*). Dodatkowo język polski jest językiem syntetycznym i te same funkcje są często przekazywane bez użycia przymyków, a zastępowane formami fleksyjnymi.

Różnicę w rozkładzie częstotliwości użycia rzeczowników pokazano na przykładzie upoważnienia. Zarówno populacja anglojęzyczna, jak i teksty paralelne wykazują wysoki procent użycia rzeczowników, co potwierdza ogólną tezę o nominalnym stylu tekstów prawnych i prawniczych. Nieznacznie wyższy procent rzeczowników w populacji tekstów anglojęzycznych jest odnotowany w tekstach źródłowych, co oznacza, że są one nacechowane

bardziej konwencjonalnym stylem prawniczym w tym względzie. Dodatkowo analiza jakościowa schematów rozkładu częstotliwości wśród wartości najwyższych pokazuje zwiększoną frekwencję indywidualnych kategorii semantycznych w materiale polskojęzycznym. Rzeczowniki o najwyższej częstotliwości odnotowały wyższe wskaźniki w materiale polskojęzycznym. Analiza poszerzonego kontekstu w znacznej mierze pozwala przypisać ten schemat zjawisku eksplicytacji w tłumaczeniu.

Nie potwierdzono wyraźnej zależności pomiędzy wariacją gatunkową w rozkładzie siedmiu jednostek dyskretnych a wariacją tego rodzaju struktury gramatycznej tekstów paralelnych.

Wariację stylistyczną populacji anglojęzycznej pod kątem różnego autorstwa tekstów zbadano w oparciu o rozkład struktur werbalnych (Więclawska. 2021). Na potrzeby analizy, wzorem badania w cyklu 1, przyjęto pojęcie zbiorczej kategorii autorstwa, rozumianej jako profil stylistyczny ukształtowany (i) wpływami instytucjonalnymi lub – bardziej szczegółowo – (ii) wpływami zajmowanego stanowiska pracy. Kategorie te ramowo zwane są instytucjonalną kategorią autorstwa [*institutional name*] oraz zawodową kategorią autorstwa [*professional title*]. Zakłada się, iż rzeczone kategorie autorstwa stanowią pewne środowisko komunikacji kształtowane różnymi wpływami socjokulturowymi (zakres komunikacji, podmioty, z którymi nawiązuje się interakcję, ramy materialno-proceduralne, przyjęta kultura pracy itp.) i nie implikują subiektywnych konwencji.

Analiza przeprowadzona w ramach niniejszego cyklu sięga po korpus wykorzystany w badaniu dotyczącym zwrotów szeregowych (zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt 1.1), ale w tym przypadku badanie obejmuje jedynie wybrane podkategorie autorstwa, wyodrębnione spośród dwóch kategorii autorstwa – instytucjonalnej oraz zawodowej – tj. odpowiednio podmiot wpisany do rejestru [*entity registered into register*] i podmiot uwierzytelniający [*authentication authority*]. Nazw objętych analizą podkategorii nie należy mylić z klasami autorstwa wyłonionymi w wyniku zgrupowania podkategorii instytucjonalnych (zob. cykl 1 – analiza na zgrupowanych podkategoriach).

W wymiarze instytucjonalnym populacja grupująca podmioty wpisane do rejestru w zestawieniu z populacją podmiotów uwierzytelniających wykazuje różnice w strukturze stylistycznej produkowanych tekstów, m.in. w zakresie zwiększonej liczby form strony czynnej czasu present perfect w grupie podmiotów uwierzytelniających. Pomimo istnienia rozbieżności w rozkładzie ilościowym kilku innych struktur werbalnych do omówienia wybrano tę kategorię, z uwagi na fakt materializowania przez nią wyraźnie dystynktywnej cechy tekstów autorstwa podmiotów z tej podkategorii. Analiza jakościowa przeprowadzona na zawężonym zbiorze populacji wskazuje na istotną rolę tych struktur w budowaniu form performatywnych, wywołujących efekt legalizacji dokumentów, a konkretnie dokonania czynności prawnej. Warto dodać, że tak wyodrębniona konwencja stylistyczna, będąca wyraźnym punktem rozbieżności pomiędzy stylistyką obu porównywanych grup zawodowych, stanowi materiał do identyfikacji dłuższych powtarzalnych ciągów syntagmatycznych, obejmujących czasami przysłówki *hereunto* czy *hereof* oraz obudowanych rytualnymi, nierzadko związanymi z użyciem zwrotów szeregowych prefabrykowanymi strukturami. Te ostatnie okazują się elementem charakterystycznym dla określonych kategorii autorstwa, chociaż opornym na wariację w perspektywie diachronicznej czy diatopicznej.

W obrębie wariacji stylistycznej wywołanej kontekstem zajmowanego stanowiska (podkategorii zawodowej kategorii autorstwa) analiza obejmowała zestawienie kontekstu nieeksperckiego użycia języka prawniczego z eksperckim (por. cykl 1). W grupie nieeksperckich użytkowników porównano przypadek menadżera spółki [*company manager*] oraz urzędnika spółki [*company officer*]. Wariacje dyskursu pomiędzy tymi populacjami w znacznym stopniu polegały m.in. na zakresie wykorzystania formy strony czynnej czasu *simple past*, z przewagą na rzecz menadżera spółki. Wyniki analizy jakościowej wskazują na fakt tworzenia przez menadżerów spółki istotnej grupy zwrotów szeregowych z wykorzystaniem tych struktur werbalnych (np. *reacquired and required, prepared and posted*), co wskazuje bardziej konwencjonalny charakter stylu tego autorstwa, bliższy tradycji stylistycznej klasycznych tekstów prawniczych. Należy zauważyć, iż właściwość używania tradycyjnych formuł stylistycznych, w tym z wykorzystaniem formy strony czynnej czasu *simple past*, na przykładzie zwrotów szeregowych wciąż pozostaje cechą nawet nieeksperckich użytkowników języka prawniczego i jest w ramach tej grupy stopniowalna.

Analiza przeprowadzona w grupie eksperckich użytkowników języka prawniczego polegała na zestawieniu danych dla podkategorii notariusz [*notarisation officer*] oraz zwierzchnik urzędu ds. rejestracji [*head of registration authority*]. Strukturą werbalną wybraną do omówienia były czasowniki modalne, określające stosunek mówiącego do czynności teraźniejszej/przyszłej wyrażonej przez bezokolicznik w stronie czynnej [*modal with present reference followed by active infinitive*], jako frekwencyjnie dystynktywne oraz jako takie, które w sposób wyraźny dają się utożsamić z określoną funkcją retoryczną. Wartościami dominującymi są tutaj *shall* oraz *may*, dominujące u notariuszy i stanowiące o ich odrębności stylistycznej, polegającej na istotnym udziale zwrotów budujących ich tożsamość grupową, szczególnie tych kształtujących autorytet.

Cel 2. Stylometryczne badanie schematu użycia przyimków [*prepositional code*] w języku prawnym Unii Europejskiej (Więclawska, 2017b) wskazuje na (i) ograniczenie w zakresie stosowanych form, (ii) znaczne dysproporcje w rozkładzie ilościowym wśród form zidentyfikowanych w badaniu, zarówno jeśli chodzi o przyimki proste, jak i złożone (dominacja m.in. *of, in, for, by*), (iii) istotny potencjał wybranych kategorii przyimków prostych do budowania dłuższych, reprodukowalnych ciągów syntagmatycznych o wysokiej frekwencji (m.in. *for the period of time, on the market*), które tworzą formułiczną tkankę tego języka, oraz (iv) wzajemne oddziaływanie bliskoznacznych przyimków, często związanych z efektem redukcji częstotliwości użycia konkurencyjnej frazy na przestrzeni czasu na gruncie dominującej w danym okresie konwencji stylistycznej nadużywanej przy redakcji tekstów (*on the basis of / by virtue of, in respect of / in relation to, by means of / by way of*).

Ocena danych ilościowych potwierdza sformułowane wcześniej ogólne wnioski o ilościowym, a nie jakościowym charakterze różnic pomiędzy językiem ogólnym a językiem specjalistycznym (Gotti, 2005: 67, zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I. 1). Analiza jakościowa losowo wybranego materiału, z uwzględnieniem szerszego kontekstu językowego, pozwala na sformułowanie wyjaśnienia tych tendencji oraz identyfikację właściwych dla języka prawnego schematów w zakresie struktury semantycznej. Obserwuje się zwiększoną częstotliwość użycia (i) przyimków będących komponentami istotnych w

gramatyce języka angielskiego oraz – szczególnie na gruncie języka prawnego – struktur gramatycznych, jak *of* w konstrukcji saxon genitive oraz *by* w stronie biernej, (ii) przyimków będących nośnikami kognitywnie pierwotnych znaczeń relacyjnych, dotyczących relacji przestrzennych i czasowych, które dodatkowo mają istotny potencjał budowania znaczeń abstrakcyjnych na gruncie języka prawnego, służących jako narzędzie do nawigacji po tekście prawnym (m.in. *in article, in annex, in section, in accordance with*).

Powyższe badanie stanowi skromne uzupełnienie dotychczasowego stanu wiedzy w zakresie struktur przyimkowych w języku prawa oraz prefabrykacji językowej na bazie przyimków. Wartością dodaną jest tutaj zastosowanie autorskiej formuły ekstrakcji materiału językowego oraz obliczenia cyklu życia analizowanych jednostek przy uśrednieniu określonych wartości, co stanowi autorską perspektywę metodologiczną, alternatywną do dotychczasowych metodologii i pozytywnie weryfikuje dotychczasowe wnioski.

Cel 3. Ta część cyklu stanowi próbę potwierdzenia odrębności stylistycznej tekstów dyskursu rejestracji spółek prawa handlowego poprzez wykazanie skuteczności możliwości analizy predykcyjnej w zakresie automatycznej identyfikacji tekstów pod kątem ich autorstwa (Więclawska, 2022a). Kategoria autorstwa jest, jak w przypadku innych prac, traktowana zespołowo, przy założeniu, iż instytucjonalna afiliacja czy stanowisko pracy narzuca stosowanie odrębnego stylu, a co za tym idzie teksty określonego autorstwa są możliwe do automatycznej detekcji (założenia tożsame z tymi w cyklu 1, cel 3 oraz cyklu 2, cel 2).

Do modelowania predykcyjnego wykorzystano kodowanie autorstwa na dwóch poziomach, według schematu podkategorii na poziomie instytucjonalnym (zob. cykl 1, cel 3 oraz cykl 2, cel 2) oraz na poziomie pozycji zawodowej (zob. cykl 2, cel 2). Taki dwupoziomowy projekt badania miał na celu uchwycenie ewentualnych zróżnicowanych możliwości predykcyjnych oraz wykazanie związanej z tym odrębności stylistycznej tekstów danego autorstwa na poziomie bardziej ogólnym (afiliacja instytucjonalna) i mniej ogólnym (afiliacja pozycji zawodowej). Dodatkowo te dwie perspektywy miały wykazać ewentualne działanie odmiennych rodzajów mechanizmów powstawania dystynktywnego stylu, tj. odpowiednio mechanizmu generowanego wpływami instytucjonalnymi w warunkach globalizacji, dążeń do upraszczania komunikacji, ale też eksperckiego reżimu językowego oraz mechanizmu rodzącego się pod wpływem sił działających często w ramach jednej instytucji w obrębie określonego stanowiska pracy.

Wyniki badań potwierdzają możliwość skutecznej automatycznej klasyfikacji tekstów według przyjętej kategoryzacji autorstwa, zarówno w kontekście instytucjonalnym, jak i w kontekście pozycji zawodowej. Potencjał predykcyjny jest jednak zróżnicowany pomiędzy dwoma poziomami oraz w ramach tych poziomów, tj. pomiędzy podkategoriami autorstwa. W ramach podkategorii instytucjonalnych najwyższy potencjał ma podmiot wpisany do rejestru (jako kategoria indywidualna, a nie powstała w wyniku zgrupowania podkategorii) – dla którego najskuteczniejsze ścieżki predykcyjnej obejmują ciąg warunków z użyciem wybranych form czasownikowych, przysłówka oraz przyimka. Wnioskujemy stąd, że dla analizy predykcyjnej stylistyka tekstów autorstwa pracowników spółki jest relatywnie najbardziej dystynktywna i opiera się głównie o schematyczne i relacyjnie uwarunkowane ilości ww. kategorii gramatycznych. Możliwości dyskryminacji tekstów przez uwzględnione w badaniu jednostki

gramatyczne są zróżnicowane. W analizowanym przypadku stosunkowo niski potencjał mają przymiotniki i rzeczowniki, co można uzasadnić na gruncie wysokiej homogeniczności tematycznej opracowywanych treści, niezależnie od autorstwa dokumentów i znacznej reproduktywności języka prawniczego w obrębie struktur nominalnych. Odrębności stylistyczne należy przypisać głównie strukturom werbalnym oraz przyimkom.

W ramach zawodowej kategorii autorstwa największym prawdopodobieństwem skutecznej predykcji wykazują się teksty autorstwa menadżerów spółki. Wynik procentowy znacznie odbiega tutaj od pozostałych. Ścieżka predykcji także obejmuje użycie form czasownikowych oraz przysłówka. Z form czasownikowych jest to forma strony czynnej simple present i czasownik modalny określający stosunek mówiącego do czynności teraźniejszej wyrażonej przez bezokolicznik w stronie biernej [*modal present passive*]. Potwierdza to wnioski zebrane w analizie obejmującej instytucjonalnie wyróżnione kategorie autorstwa o stosunkowo wysokim potencjale predykcji struktur czasownikowych, w których należy dopatrywać się odmienności stylistycznych.

4.3. LINGWISTYCZNE I/LUB TEORETYCZNOPRAWNE ASPEKTY TERMINOLOGII JĘZYKA PRAWA

Cykl ten obejmuje następujące publikacje i wystąpienia konferencyjne:

- artykuły w czasopismach punktowanych (4):
  - Więclawska, E. 2013d. On various degrees of stability of multi-word combinations in the language of Polish law. *Studia Anglica Resoviensia*, 10, s. 73–86.
  - Więclawska, E. 2014e. Linguistic insights into legal terminology, [w:] G.A. Kleparski, R. Oliwa (red.), *Podkarpackie Forum Filologiczne*. Jarosław: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu, s. 237–249.
  - Więclawska, E. 2016c. Horizontal and vertical distribution patterns of nearly-synonymous terms in the language of law. *Humanities and Social Sciences*, 23 (4), s. 281–291. DOI: 10.7862/rz.2016.hss.77. Dostępny pod adresem: <http://doi.prz.edu.pl/pl/publ/einh/286>.
  - Więclawska, E. 2017c. Transgatkunkowa akomodacja komunikacyjna w przedmiocie alternatywnych metod rozwiązywania sporów. *Humanities and Social Sciences*, 24 (3), s. 327–342. DOI: 10.7862/rz.2017.hss.62. Dostępny pod adresem: <http://doi.prz.edu.pl/pl/publ/einh/346>.
- rozdziały w monografiach wieloautorskich (5):
  - Więclawska, E. 2014a. The role of translation in ensuring compatible interpretation of EU legal acts at the national level, [w:] G.A. Kleparski, E. Konieczna, B. Kopecka (red.), *The Subcarpathian Studies in English Language, Literature and Culture*, t. 1: *Linguistics*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 310–323. ISBN: 978-83-62638-46-8.
  - Więclawska, E. 2014b. Extrapolating the adjective distribution in the Polish legal language: A pilot study, [w:] L. Falkiewicz-Wille, M. Pikor-Niedzialek (red.), *Specialist Languages in Use and Translation*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 71–81. ISBN 978-83-7996-028-6.

- Więclawska, E. 2014c. Common law Englishes in legal communication – the case of family law, [w:] L. Falkiewicz-Wille, M. Pikor-Niedziałek (red.), *Specialist Languages in Use and Translation*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 59–70. ISBN 978-83-7996-028-6.
- Więclawska, E. 2015a. Contextually-conditioned distribution of semantically-related terms in translation of legal texts, [w:] M. Wierzbicka, L. Will (red.), *In the Field of Contrastive and Applied Linguistics*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, t. 6, s. 38–50. ISBN 978-83-7996-149-8.
- Więclawska, E. 2015b. Metaphorisation patterns in legal language – The case of Dziennik Gazeta Prawna, [w:] D. Osuchowska, L. Wille (red.), *Indirect Language*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 27–35. ISBN 978-83-7996-239-6.
- wystąpienia konferencyjne (9): Prezentacje wygłoszone na konferencjach często wychodzą poza zakres treści wymienionych wyżej publikacji. Stanowią one omówienie cząstkowych badań lub ujęcie ich w szerszym kontekście teoretycznym (zob. załącznik nr 4, pkt II. 7, 7.1, K–N, Q, S, T, V–W).

Cykl dotyczący terminologii języka prawa, dla którego ramą jest teoretycznoprawna i/lub lingwistyczna argumentacja, obejmuje badania prowadzone na kilku niewykluczających się wzajemnie płaszczyznach: badania kontrastywne (dwu- lub trzyjęzyczna terminologia języka prawa), badania dotyczące frazeologii terminologicznej, badania zorientowane na identyfikację tropów pluricentryzmu językowego oraz analizy środków stylistycznych, jakimi są metafora czy metonimia. Badania prowadzone były na różnorodnym materiale językowym, bez zawężenia lub z zawężeniem do określonego gatunku tekstów prawnych czy prawniczych i/lub aspektu tematycznego (prawo handlowe, prawo rodzinne). Ramowo, badania opisane w publikacjach należących do tego cyklu bazują na ogólnych teoriach dotyczących złożonego charakteru terminologii języka prawa, jej kulturowych uwarunkowań (Šarčević, 1997; Wendt 1997 zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 4, D), ich metaforycznej czy metonimicznej podbudowy (Faber 2012 zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 4, D), jak i wynikających z tego indywidualnych ścieżek w przekładzie, uwzględniających zasadę relewancji (Galdia, 2017 zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 2, J), czy podejście wieloogniskowe [*multi-lens approach*], wskazujące na funkcjonalne, socjo-pragmatyczne czynniki determinujące dobór ekwiwalentów (Engberg, 2016, zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 2, J).

Cele badawcze cyklu

1. Identyfikacja uwarunkowań teoretycznoprawnych i językowych determinujących dystrybucję semantycznie powiązanych terminów w języku prawa.
2. Zbadanie pluricentrycznej struktury anglojęzycznego orzecznictwa – studium przypadku terminów z zakresu prawa rodzinnego.
3. Dekonstrukcja schematów pojęciowych środków stylistycznych w języku prawniczym prasy.

4. Kategoryzacja polskich frazeologizmów w języku prawa na przykładzie materiału prawa handlowego.

Omówienie wyników

Cel 1. Realizacja niniejszego celu została przeprowadzona w oparciu o zróżnicowany kontekst materialnoprawny oraz językowy: prezentacja ramowych schematów (Więclawska, 2015a), głębsza analiza wybiórczych mechanizmów porównawczych (Więclawska, 2016c, 2014a, 2017c); analiza na materiale bilingwalnym (w większości) lub z uwzględnieniem trzeciego języka (Więclawska, 2015a); analiza na wyodrębnionym kryteriach gramatyki (Więclawska, 2014c) lub tematyki (Więclawska, 2016c) materiale terminologicznym jako uściślenie badań w wybranym zakresie.

Z punktu widzenia terminologii użytej w publikacjach realizujących cel 1 wyjaśnienia wymaga kwestia rodzaju korpusu oraz denotacji jednostek objętych badaniem. W zakresie punktu pierwszego trzeba podkreślić, że badania przeprowadzono na korpusach o charakterze porównawczym lub monolingwalnym. Termin „teksty paralelne” [*parallel texts*] (Więclawska, 2016c: 283) został użyty w przedmiotowej publikacji poza jego głównym znaczeniem przyjętym w literaturze przedmiotu oraz w publikacjach cyklu 1 i 2. Tutaj teksty paralelne oznaczają zbiór materiałów w jednym języku, jednorodnych środowiskowo i funkcjonalnie (np. orzeczenia rozwodowe z różnych kultur prawnych), niebędących tłumaczeniami. Określenia „onomazjologicznie zgrupowane”, „semantycznie powiązane”, „bliskoznaczne” obejmują co do zasady tę samą grupę jednostek językowych poddanych badaniu pod kątem komplementarnej dystrybucji czy ekwiwalencji w tłumaczeniu. Taka różnorodność terminologiczna nie jest przypadkowa i wynika z zamiaru użycia mniej lub bardziej precyzyjnych określeń, np. z uwzględnieniem relacji hiperonimii czy antonimii.

Wyniki analizy wykazały, że: (i) można wyodrębnić pewne mechanizmy umożliwiające efektywne zarządzanie onomazjologicznie powiązаныmi zbiorami terminów, zarówno w przekładzie, jak i w układzie monolingwalnym, (ii) mechanizmy te dają się uogólnić lub doprecyzować na poziomie konkretnych kategorii gramatycznych czy zakresów tematycznych oraz (iii) granice rygoru terminologicznego są bezwzględnie sztywne, nawet przy wyjściu poza teksty *stricte* prawne, lub podlegają dopuszczalnemu w obrębie zasad stylistyki prawniczej poluzowaniu. Wątki te pokrótce omówiono poniżej, przyjmując porządek dyskusji od analiz prezentujących schematy ogólne do takich, które koncentrują się na pewnych aspektach wybranej problematyki i/lub odnoszą się do tematycznie zawężonego materiału:

- (i) Najogólniejszą perspektywę przedstawia analiza przeprowadzona na materiale języka polskiego, angielskiego oraz niemieckiego, w której zaproponowano model uwarunkowanej kontekstem dystrybucji semantycznie powiązanych terminów [*contextually-conditioned distribution*] w sytuacji doboru ekwiwalentów w przekładzie (Więclawska, 2015a). Model ten uwzględnia szeroko pojęty kontekst materialnoprawny oraz językowy i nawiązuje do tradycji parametrycznych badań kontrastywnych (Matulewska, 2017, zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I. 1), dodając do dotychczasowych metodologii analizę szerszego zakresu materiałów referencyjnych (poza kodeksami) oraz obejmując trzy języki. Uwzględnienie kontekstu materialnoprawnego w procesie tłumaczenia prawniczego przy doborze ekwiwalentów

terminologicznych wymaga głębszej wiedzy dziedzinowej dotyczącej systematyki prawodawczej (*lex specialis*) i wykracza poza analizę terminów podawanych jako bliskoznaczne w bilingwalnych źródłach leksykograficznych. Analiza rzeczzonego kontekstu uwzględnia odniesienie się do dziesięciu parametrów [*dimensions*]: właściwego systemu prawnego, gałęzi prawa, gatunku, rodzaju postępowania, podstawy wszczęcia procedury, formy postępowania, podstawy rozstrzygnięcia, strony podmiotowej, wariantu języka oraz kategorii terminu. Model został zbudowany w oparciu o przypadki terminów należących do najbardziej kłopotliwych i często pojawiających się w praktyce tłumaczeniowej. Wyniki analizy wskazują na systemowo wyodrębniony schemat odrębności dystrybucji terminów bliskoznacznych. W dyskusji wskazuje się również na braki opisów leksykograficznych oraz typowe źródła błędów (*false friends* oraz interferencję językową związaną z uwarunkowaniami etymologicznymi i procesem konotacji).

- (ii) Kolejna publikacja cyklu w zakresie celu 1 przenosi dyskusję nad wrażliwą na kontekst komplementarną dystrybucją terminów bliskoznacznych na grunt prawa handlowego (Więclawska, 2016c). Ocena porównawczego materiału korpusowego wskazuje na brak konsekwencji w praktyce. Opis przypadków odbywa się tutaj przez odniesienie do – ograniczonego w porównaniu z poprzednim – schematu obejmującego dwie perspektywy: horyzontalną i wertykalną, tj. stwierdzenie przynależności gatunkowej oraz zależności w systemowych uwarunkowaniach normatywnych: *lex specialis* vs. *lex generalis*, co w kategoriach językowych odzwierciedla zasady relacji hiponimicznej.

Publikacja dotycząca komplementarnej dystrybucji przymiotników bliskoznacznych dotyczy zagadnienia ekwiwalencji w parze językowej angielski-polski (Więclawska, 2014b). Schemat dobrej praktyki został wygenerowany na przykładzie modelu zaproponowanego przez Wiesmann (2004, zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 2, F) zakładającego istnienie trzech głównych kategorii, do których należą: (1) klasa przymiotników etymologicznie powiązanych z rzeczownikami posiadającymi niezależne, jednoznaczne i normatywnie nadane na gruncie prawa znaczenie (np. *prawomocny wyrok / postanowienie / orzeczenie*); (2) przymiotniki, które zyskują znaczenie na gruncie prawa dopiero jako komponenty fraz nominalnych, które są normatywnie uregulowane i jako takie objęte rygiem wiernej reprodukcji w tekstach prawnych, często jako wyrażenia nieostre (np. *należyta staranność, rażąca niedbalstwo, data pewna*) lub jako komponenty ciągów syntagmatycznych, które nie są bezpośrednio nakazane normatywnie, co oznacza, że nie ma bezwzględnego obowiązku używania takich fraz dla osiągnięcia skutku prawnego; (3) przymiotniki jako terminy normatywne (*skuteczny, wykonalny, wymagalny, nieważny*).

- (iii) Kolejne publikacje zaliczone do tego cyklu, a realizujące cel 1, ograniczają rozważania do kryterium genologicznego oraz zasad systematyki przepisów prawnych i koncentrują się na przedstawieniu granic dopuszczalności i skutków naruszania zasad normatywnie lub językowo nakazanej komplementarnej dystrybucji terminów bliskoznacznych, bez wpływu na skutek prawny (Więclawska, 2014a, 2017c). Opis przypadku tekstu z zakresu prawa upadłościowego pokazuje konieczność uwzględnienia

kontekstu prawnego w kulturze docelowej, tj. ustalenia stanu prawnego dla danej sytuacji w oparciu o rekonstrukcję normy, z uwzględnieniem ewentualnych przepisów szczególnych (Więclawska, 2014a). Przypadek ten dowodzi zasadności tłumaczenia nieliteralnego na gruncie zachowania intertekstualności w wymiarze funkcjonalnym obok wymiaru genologicznego oraz referencyjnego (Jopek-Bosiacka, 2010: 174–175, zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt I. 1), co wymaga zastosowania domestykacji poprzez dostosowanie się do uregulowań przepisu szczególnego na gruncie prawa polskiego.

Zagadnienie dyfuzji terminologicznej w zakresie jednej denotacji, rozumianej jako wielość znaków językowych używanych dla określenia tych samych (lub semantycznie powiązanych) desygnatów, zostało również przeanalizowane z uwzględnieniem kontekstu syntagmatycznego, w perspektywie transgatkunkowej, poprzez zestawienie tekstów prawnych z prawniczymi i poszerzenie zakresu tych drugich o teksty prawnicze prasy (Więclawska, 2017c). To badanie pokazuje skalę, zakres i środowisko dopuszczalnych odstępstw w komplementarnej dystrybucji semantycznie powiązanych terminów. Wyniki badań przeprowadzonych na materialnie powiązanych tekstach prawnych (dotyczących alternatywnych metod rozwiązywania sporów konsumenckich), na jednostkach wyróżnionych kryterium przedmiotowym oraz podmiotowym, pozwoliły uzyskać zbiór onomazjologicznie powiązanych terminów, w tym kolokacji, które odnoszą się do pojęcia przedmiotu postępowania (spór) oraz uczestników tego postępowania (podmiot) i wskazują na: (a) ogólny profil różnic pomiędzy tekstami prawnymi (dyrektywa oraz ustawa), (b) większą elastyczność terminologiczną w tekstach prawniczych, z gradacją w obrębie tekstów prasowych, oraz (c) językowe ramy dopuszczalnej wariabilności terminologicznej (tj. zmienności wyboru form językowych). Wyróżnione formy oboczne są konstruowane w oparciu o główne dla tej analizy rzeczownikowe formy kolokwialne, kolokwialne formy elementów stałych fraz, użycie akronimów w funkcji przydawki rzeczownej, użycie przydawki przymiotnej, które tworzą określone schematy pojęciowe, wskazujące na zakres kompetencji i status materialnoprawny podmiotów – jąder fraz z punktu widzenia składniowego. Wyróżniono również przypadki uogólnień oraz egzemplifikacji. Odnotowane procesy takiej wariabilności są wyjaśnione złożonym kontekstem socjokulturowym, jako procesy celowościowe i uwarunkowane czynnikiem relewancji oraz możliwościami kognitywnymi odbiorcy komunikatu. Uproszczenia zakwalifikowano jako przypadki akomodacji komunikacyjnej w kierunku kolokwialnym [*downward convergence*] (por. Giles 2009 zob. zał. nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 4, J), przy założeniu, iż punkt wyjścia stanowią odnośne teksty normatywne. Takie podejście znajduje poparcie na gruncie antropocentrycznej teorii języków rzeczywistych, która w układzie komunikacji specjalistycznej promuje uwzględnienie pragmatycznych możliwości stron.

Cel 2. Pluricentryczny wymiar języka prawniczego został przeanalizowany na materiale prawa rodzinnego (Więclawska, 2014c). Korpus składał się z autentycznych wyroków rozwodowych w języku angielskim oraz związanych z nimi zaświadczeń potwierdzających prawomocność wyroku rozwodowego (dokumenty procesowe). Tekstami referencyjnymi były odpowiednie teksty normatywne oraz źródła słownikowe. Wyniki analizy wskazują na szeroki wachlarz realizacji kluczowych w kontekście materialnoprawnym terminów technicznych

(*pozwany/powód, pozew* oraz formuła – *sąd orzeka*). Różnorodność terminologiczna w tym względzie jest uwarunkowana socjokulturowo. Powielanie konwencji terminologicznych dla tych samych pojęć (np. strony postępowania w sprawie rozwodowej, nazwa pisma wszczynającego postępowanie o rozwód) jest wynikiem przyjętych na poziomie odnośnych tekstów normatywnych konwencji stylistycznych, które są reprodukowane dla spełnienia wymogu intertekstualności. Taka pluricentrycznie uwarunkowana wariabilność terminologiczna zachodzi również w ramach jednego porządku prawnego, w systemie federalnym USA, na gruncie lokalnie przyjętych praktyk pisania orzeczeń lub – na poziomie nieprzerwanych ciągów syntagmatycznych – jest wynikiem określonych schematów gatunkowych, dla których zwroty formułiczne stanowią ważny wyznacznik gatunkowy.

Cel 3. Terminologia prawnicza została poddana analizie jako budulec figur stylistycznych obdarzonych znaczeniem wtórnym (Więclawska, 2015b, 2014e) w postaci metafory i – w mniejszym stopniu – metonimii. Metaforyczna struktura wypowiedzi językowej w komunikacji prawniczej stanowi cechę dostrzegalną zarówno w obszarze języka prawniczego, jak i języka prawnego, a więc w tej bardziej konwencjonalnej i sztywnej odmianie języka prawa. Pomimo zastrzeżeń podnoszonych przez badaczy kwestionujących miejsce metafory w komunikacji prawniczej, która ma być przede wszystkim jednoznaczna, a metafora co do zasady otwiera przestrzeń do arbitralnej interpretacji (spór pomiędzy prawidłowością literalnego brzmienia przepisu a arbitralnością niejednoznacznej metafory), użycie metafory jest zjawiskiem narastającym w analizowanym środowisku. Wskazuje się na jej doniosłą rolę, jaką jest wzmocnienie funkcji perswazyjnej i siły argumentacji, do czego dochodzi nawet w środowisku obciążonym dużym rygorem powagi i precyzji językowej.

Powołana publikacja pozytywnie weryfikuje istnienie struktur metaforycznych w języku prawniczym używanym w prasie i dowodzi, że komunikowanie treści prawniczych nieekspersckim użytkownikom odbywa się skutecznie przy udziale języka figuratywnego. Materiał badawczy poddany analizie jest językiem prawniczym, a konkretnie językiem prawniczym prasy polskiej. Wnioski wskazują, że zastosowanie metafor w tym ściśle zakrojonym obszarze ma na celu zwiększenie transparentności przekazu, gdyż pozwala czytelnikom łatwiej przyswajać fachowe treści, z uwagi na opartą na obrazach i zmysłach prezentację pojęć prawnych, automatyzmy komunikacyjne oraz zdolność intensyfikacji kontekstu.

Struktura pojęciowa metafor została zrekonstruowana poprzez odniesienie się do aparatu analitycznego zaproponowanego przez Lakoffa i Johnsona (1980, zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 2, K), którzy zakładają mechanizm przenoszenia dominujących wartości pojęciowych pomiędzy dwoma kategoriami konceptualnymi, a konkretnie ze źródłowej kategorii konceptualnej na docelową kategorię konceptualną, ze skutkiem nadania wtórnego znaczenia nośnikowi metafory.

Analiza korpusu pokazała, że zidentyfikowane metafory tworzą grupy oraz dają się wpasować w pewne schematy pokazujące ścieżki procesów skojarzeniowych, stanowiących mechanizm rekonstrukcji metafor [*metaphorisation paths*]:

- Metafora drogi, dla której – na wzór przyjętego w literaturze przedmiotu schematu wyjaśnić – można sformułować arbitralne wzory UPŁYW CZASU TO PODRÓŻ

(*termin mija*), PRZEKAZ INFORMACJI TO RUCH FIZYCZNY (*wiadomości się rozeszły*), DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z NADZOREM TO MOTORYKA MASZYNY (*toczy się czterysta kontroli*). Rozszerzenia metaforyczne polegają tutaj na przeniesieniu pierwotnego znaczenia związanego z kategorią konceptualną transportu na grunt docelowej kategorii konceptualnej związanej z procedurą prawną czy powiązanymi z tym działaniami, z efektem podkreślenia skutków relokacji przestrzennej w postaci pozostawienia za sobą, dezaktualizacji pewnych stanów, utraty wzajemnego kontaktu, czy też dla podkreślenia ciągłości ruchu (w kolejności wymienienia przykładów).

- Metafora wody, obejmująca kolejną serię metaforycznie uwarunkowanych rozszerzeń znaczeń, jest zbudowana poprzez skojarzenie ruchu wody z naturalnością pojawiania się pewnych zjawisk, często w dużych ilościach oraz w sposób czasowo skoordynowany (*protesty spływają, konsekwencje płynące, przed upływem terminu, wniosek płynący z wyroku*). Te procesy rekonstrukcji metafor dają się wpasować w schemat POJAWIENIE SIĘ SKUTKU TO RUCH WÓD.
- Metafora wojny jest mechanizmem zakodowanym w wyrażeniach: *utrzymać pozycję rynkową, stracić kluczowe przyczółki, arena międzynarodowa*, gdzie słowa „pozycja”, „przyczółki” oraz „arena” są użyte poza ich konwencjonalnym znaczeniem w odniesieniu do stron negocjacji lub w kontekście partii politycznych, co można by wpasować w schemat PRZETRWANIE NA RYNKU OBROTU PRAWNEGO TO WOJNA.
- Metafory wizualne, jako pierwsza podgrupa metafor sensorycznych, są konstruowane poprzez skojarzenie sposobu percepcji, który – w znaczeniu pierwotnym – pozwala na przestrzenne uporządkowanie rzeczy w kolejności pierwszeństwa, wzrokową lokalizację przedmiotu czy też dokładne badanie naoczne z wykraczającymi poza przestrzeń fizycznego postrzegania procesami kognitywnymi, jak priorytetowe traktowanie, identyfikacja oraz kontrola (*klient na pierwszym planie, Sąd widzi problem, wziąć pod lupę*). Ścieżkę metaforyczną można tutaj określić jako przebiegającą według schematu KOGNICJA TO PERCEPCJA WIZUALNA.
- Percepcja słuchowa jest zaangażowana do rekonstrukcji znaczenia metafor *wypowiedzieć umowę, odwołać się od orzeczenia, odpowiadać za niezapłacone składki*, gdzie pierwotny sens komponentu werbalnego jest związany z kategorią konceptualną komunikacja, zaś w przytoczonych frazach elementy te zyskują wtórne znaczenie abstrakcyjnego stanu prawnego zakończenia relacji, sprzeciwu lub ponoszenia konsekwencji. Metafory te są klasyfikowane jako druga podgrupa metafor sensorycznych, tj. metafory słuchowe, w schemacie skojarzeniowym PODJĘCIE KROKU PRAWNEGO TO REAKCJA SŁOWNNA.

Cel 4. Frazeologiczne aspekty terminologii były pobocznym tematem niektórych z powyższych analiz, gdzie wskazywano na wybrane powiązania składniowe i relacje semantyczne łączące terminy ze związanymi z nimi leksemami (np. Więclawska, 2014b, 2014c) czy też metafory rekonstruowane z fraz (Więclawska, 2015b). Jednak jako wątek główny zjawisko frazeologizmu prawniczego zostało omówione w zadeklarowanej jako przynależna do niniejszego cyklu publikacji opisującej analizę materiału polskojęzycznego (Więclawska, 2013d). Zaproponowana kategoryzacja frazeologizmów czerpie ze stanowiącej

punkt odniesienia dla wielu późniejszych opisów typologii autorstwa Kjær (2007: 512, zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 4, B). Proponowany tam schemat został przeniesiony na grunt materiału z zakresu prawa handlowego. Analiza przykładów poparta była odniesieniem do właściwych przepisów prawnych w polskim porządku prawnym. Wyniki badania potwierdziły istnienie trzech kategorii frazeologizmów prawniczych: bezpośrednio nakazane normatywnie [*directly prescriptive*], pośrednio nakazane normatywnie [*indirectly prescriptive norms*] oraz zwyczajowo przyjęte sformułowania [*descriptive norms*] przyjmujące znaczenie wtórne w tekście prawniczym. Sankcją dla bezpośredniego normatywnego nakazu użycia odpowiedniej frazy jest nieważność czynności prawnej. Wyniki towarzyszące typologizacji według wybranego schematu wskazują na analogie istniejące pomiędzy językami i kulturami prawnymi w przedmiocie struktury frazeologizmów. Potwierdza się przede wszystkim, że terminologia frazeologiczna jest kategorią istotnie zróżnicowaną pod kątem powiązań intertekstualnych oraz wynikającej z tego zróżnicowanej stabilności komponentów fraz. Pewne kategorie frazeologizmów tworzą onomazjologiczne grupy, które obejmują alternatywne dla usankcjonowanych w języku prawnym wyrażenia. W komunikacji mniej formalnej ich użycie jest dopuszczalne bez szkody dla ważności dokumentu czy czynności prawnej, którą dany dokument sankcjonuje. Dodatkowo wnioski płynące z dyskusji potwierdzają złożoność kategorii, jaką jest frazeologia terminologiczna. Stopień utrwalenia językowego oraz powtarzalność, wskazywane jako co do zasady cechy konstytutywne frazeologizmów terminologicznych, jawią się tutaj jako zjawiska pozbawione rygoru bezwzględności i stopniowalności.

4.4. DYDAKTYKA JĘZYKA PRAWNICZEGO W KONTEKŚCIE PROFILU RYNKU USŁUG TŁUMACZENIOWYCH ORAZ NARZĘDZI DO ZARZĄDZANIA TERMINOLOGIĄ PRAWNICZĄ

Cykl ten obejmuje następujące publikacje i wystąpienia konferencyjne:

- artykuły w czasopismach punktowanych (2):
  - Więclawska, E. 2016a. Integrating the needs of the local market in teaching legal translation. *Humanities and Social Sciences*, 23 (2), s. 245–252. DOI: 10.7862/rz.2016.hss.35. Dostępny pod adresem: <http://doi.prz.edu.pl/pl/publ/einh/246>.
  - Więclawska, E. 2018b. Capitalising on translation market data in the field of commercial law. *Comparative Legilinguistics* 33, s. 85–115. DOI: 10.14746/cl.2018.33.4. Dostępny pod adresem: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/cl/article/view/11090>.
- rozdziały w monografiach wieloautorskich (2):
  - Więclawska, E. 2017a. Towards a cognitive linguistics account of a terminological database: The case of legal language, [w:] M. Grygiel (red.), *Cognitive Approaches to Specialist Languages*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, s. 185–199. ISBN (10): 1-4438-5515-4, ISBN (13): 978-1-4438-5515-0.
  - Więclawska, E. 2018a. Language of law: Court translation in the didactic perspective, [w:] M. Grygiels, A. Uberman (red.), *Specialist Communication: Student Training and Market Demands*. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski, s. 37–60. ISBN 978-83-7996-562-5.

- wystąpienia konferencyjne (9): Prezentacje wygłoszone na konferencjach często wychodzą poza zakres treści wymienionych wyżej publikacji. Stanowią one omówienie częściowych badań lub ujęcie ich w szerszym kontekście teoretycznym (zob. załącznik nr 4, pkt II. 7, 7.1 Y, Z, AA–EE, GG, II).

Głównym punktem wyjścia do badań przeprowadzonych w ramach tego cyklu było utrwalone w literaturze przedmiotu przekonanie o istotnej roli wiedzy dziedzinowej (Prieto Ramos 2011 zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 2, J) oraz genologicznej (Borja Albi 2013, Goźdz-Roszkowski 2016, Zhu, 2014 zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 2, L) w kształtowaniu kompetencji tłumaczeniowej w zakresie tekstów prawniczych. Dodatkowo badania ujęte w tym cyklu stanowią skromne uzupełnienie bieżącego stanu dorobku w zakresie efektywnego zarządzania terminologią. Pracując nad ostatnim z wymienionych aspektów, autorka nawiązuje do kognitywnie uwarunkowanych podstaw, do których odwołuje się współczesna leksykografia specjalistyczna (Geeraerts 2007, Hanks 1994, Swanepoel 1992 zob. załącznik nr 4 Wykaz osiągnięć naukowych pkt II. 2, L). Termin „tłumaczenie sądowe” [*court translation*] jest tutaj używany w sposób swoisty dla oznaczenia tłumaczeń pisemnych wszelkich pism, które znajdują się w obrocie prawnym w środowisku sądowym.

Realizacja zadania badawczego tego cyklu została zrealizowana poprzez (i) kwerendę i analizę akt sądowych w Wydziale Cywilnym Sądu Rejonowego i Sądu Okręgowego w Rzeszowie, (ii) analizę przepisów prawnych dotyczących makro- i mikrostruktury głównych gatunków tekstów prawniczych należących do kategorii pisma sądowe *sensu largo* [*court documents*], (iii) przegląd stosownej literatury dotyczącej budowy baz terminologicznych oraz (iv) realizację projektu polegającego na zaprojektowaniu i budowie bazy terminologicznej.

Cele badawcze cyklu

1. Zbadanie socjokulturowych, lokalnie właściwych uwarunkowań profilu rynku tłumaczeniowego w zakresie pisemnych tłumaczeń prawniczych w środowisku sądowym.
2. Prezentacja doktrynalnego schematu gatunkowego wybranych tekstów w środowisku tłumaczeń sądowych.
3. Opracowanie projektu makro- i mikrostruktury bazy terminologicznej.

Omówienie wyników

Cel 1. Analizując zebrany materiał, autorka wykazała, iż można zauważyć pewne schematy w rozkładzie zmiennych socjokulturowych profilujących rynek tłumaczeniowy w Polsce na przykładzie województwa podkarpackiego. Badaniem objęto (i) wydziały cywilne w sądzie okręgowym oraz w sądzie rejonowym w Rzeszowie oraz (ii) rejestr przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, XII Wydział Sądu Rejonowego w Rzeszowie. Kwerendy akt sądowych oraz badanie sondażowe pozwoliły zidentyfikować obszary obrotu prawnego w środowisku sądowym, gdzie udział tłumacza w parze językowej polski-angielski jest niezbędny (tłumaczenia zlecane przez sądy lub złożone w aktach sądowych wymienionych wyżej wydziałów jako tłumaczenia poświadczane przedłożone przez strony). Badanie obejmowało dwa obszary:

- **sprawy cywilne** (Więclawska, 2016a, 2018a):
  - Ustalono następujące fakty (Więclawska, 2016a):

spośród wyczerpującej listy dziewięciu występujących kategorii spraw cywilnych cztery okazały się najistotniejsze pod względem częstotliwości – były to sprawy rozwodowe, sprawy o uznanie orzeczenia państwa obcego, sprawy o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa oraz sprawy o zapłatę. Wynik analizy wskazywał na większe natężenie usług tłumaczeniowych po stronie sądu okręgowego. Pod względem kierunku tłumaczenia dane ilościowe pokazały stosunkowo zrównoważony rozkład zmiennej kierunku tłumaczenia przy relatywnie niskiej przewadze tłumaczenia z języka polskiego na język angielski. Wskazały one też na ograniczony krąg tłumaczy wykonujących zlecenia oraz na znaczne dysproporcje w gronie tych tłumaczy.
  - Zbadano zależności dla powyższych zmiennych: kierunek tłumaczenia, rodzaj sądu oraz gatunek (Więclawska 2018a):
    - korelacja: kategoria sądu / kategoria sprawy: sprawy z elementem zagranicznym, które znajdują się we właściwości sądów okręgowych, to sprawy rozwodowe, sprawy o uznanie orzeczenia państwa obcego, sprawy o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa oraz sprawy o zapłatę. Sprawy z udziałem tłumacza rozpatrywane przez sąd rejonowy to pozostałe kategorie: ustanowienie drogi koniecznej, odebranie oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku, stwierdzenie nabycia spadku, zniesienie współwłasności, pozbawienie władzy rodzicielskiej;
    - korelacja: kategoria sądu / gatunek tekstu: (i) kategoria rozłącznego występowania: gatunki tekstów, które pojawiają się wyłącznie w postępowaniach prowadzonych przez sąd rejonowy, to: wniosek, akt zgonu, pełnomocnictwo oraz wyciąg z księgi wieczystej. Pozostałe zidentyfikowane kategorie gatunków, które występują wyłącznie w aktach sądowych sądu okręgowego, to: wyrok rozwodowy, zaświadczenie o wydaniu wyroku rozwodowego, wniosek o doręczenie dokumentów, oświadczenie pozwanego, apostille, pozew, nakaz zapłaty oraz postanowienie; (ii) kategoria współwystępowania: (-) gatunki, których schemat rozkładu gatunków można określić jako znacząco nierówny (50% i więcej przewagi), to: zaświadczenie o doręczeniu lub braku doręczenia dokumentu, pouczenie, oraz (-) gatunki wpasowujące się do schematu rozkładu, określanego jako wyrównany, to: wezwanie i zawiadomienie;
    - korelacja: gatunek tekstu / kierunek tłumaczenia: (i) kategoria rozłącznego występowania: dokumenty, które występują wyłącznie w języku angielskim, to: pełnomocnictwo, oświadczenie pozwanego, wniosek, akt zgonu, wyciąg z księgi wieczystej i zawiadomienie; (ii) kategoria współwystępowania: (-) schemat o znacznych dysproporcjach w rozkładzie częstotliwości: pouczenie, z wynikami wskazującymi na większą częstotliwość w tłumaczeniu na język angielski, oraz wyrok rozwodowy, zaświadczenie o rozwodzie, wniosek o doręczenie dokumentów zaświadczenie o doręczeniu lub braku doręczenia dokumentów oraz *apostille* przeważająco tłumaczone na język polski, (-) schemat o zbliżonych

proporcjach rozkładu częstotliwości obejmuje: nakaz zapłaty, wezwanie, postanowienie oraz pozew – wszystkie na korzyść kierunku tłumaczenia na język angielski;

- **sprawy z zakresu prawa handlowego** (Więclawska, 2018b):
  - Zgromadzono informacje na temat socjokulturowych uwarunkowań: liczba spraw z elementem zagranicznym, procent spraw z udziałem tłumaczeń w parze językowej polski-angielski, kontekst pluricentryczny oraz informacje dotyczące formy prawnej podmiotów, za sprawą których tłumaczenia stają się częścią obrotu prawnego w środowisku sądowym.
  - Zebrano dane socjolingwistyczne: przekrój gatunkowy, kategorie błędu krytycznego warunkującego wpis do rejestru przedsiębiorców oraz eksperckie rekomendacje dotyczące zwiększenia wartości komunikacyjnej tłumaczeń.
  - Zebrano informację dotyczące możliwości automatycznego, wyczerpującego wyszukiwania spraw rejestrowych z elementem zagranicznym: uwzględnienie systematyki anotacji sądowego systemu teleinformatycznego.

Bliższa analiza zebranych akt sądowych pokazała, że liczba postępowań cywilnych kwalifikowanych jako sprawy z elementem zagranicznym przy udziale tłumacza jest mocno ograniczona do określonych obszarów, zarówno na gruncie postępowań cywilnych, jak i rejestrowych. Uchwycenie tego rodzaju schematów powinno mieć pozytywny wpływ na projektowanie programów kształcenia na studiach językowych o specjalności tłumaczeniowej. Wiedza ta pozwala na zawężenie programu nauczania w zakresie treści wiedzy dziedzinowej do zamkniętego katalogu spraw, dobranych pod kątem materialnym oraz proceduralnym. Ustalenie indywidualnych statystyk dla gatunków pozwala na osadzenie dydaktyki w realiach podmiotowych oraz przedmiotowych, a zatem na precyzyjną kontekstualizację terminologii i zminimalizowanie praktyki uczenia się terminologii w izolacji. Informacje wynikające z tej korelacji zmiennych pozwalają na połączenie danych dotyczących procedury oraz przepisów materialnoprawnych w zakresie wiedzy dziedzinowej niezbędnej do tłumaczenia. Wiedza socjokulturowa umożliwia uchwycenie pluricentrycznego zakresu komunikacji prawniczej w środowisku sądowym. Element analizy recepcji (zakres błędu krytycznego) w kontekście wiedzy eksperckiej pozwala wyczulić dydaktyków na błędy, które nie zawsze są jasne z punktu widzenia czysto językowych kryteriów.

Informacje zgromadzone podczas kwerendy oraz badania sondażowego wykraczają poza zakres prezentowanych statystyk i obejmują dane dotyczące profilu retorycznego oraz gatunkowego tekstów w tłumaczeniu. Pomocna dla optymalizacji procesu dydaktycznego była bliższa analiza wybranych elementów pod kątem czysto językowym, z uwzględnieniem instytucjonalnych konwencji.

Cel 2. Metodyka sporządzania pism znajdujących się w obrocie prawnym w środowisku sądowym (pisma sądowe *sensu largo*) jest ściśle uregulowana normatywnie, co zostało opisane w formie skrótowej, z odniesieniem się do podstawy prawnej oraz podaniem spójnego zestawu ekwiwalentów dla poszczególnych gatunków (Więclawska, 2018a). Doktryna dzieli wspomniane formy pisemnej komunikacji na: (i) pisma sądowe *sensu stricto*, tj. formy sporządzone przez organy sądowe, oraz pisma procesowe wnoszone przez strony postępowania

[*pleadings*] (Bładowski, 1999: 50, zob. załącznik nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II. 2, N). Publikacja przedstawia podstawową systematykę dwóch form pisemnej komunikacji. Szczegółowo została opisana struktura wyroku, jako gatunku, który jest prototypowy dla innych pism sądowych i w związku z tym założenia dotyczące wyroków powinny być stosowane przez odniesienie. Zwrócono uwagę na schematyczność formy i formułczość języka. Założono, że podane informacje stanowią podstawowy zakres wiedzy dziedzinowej, którą powinni dysponować studenci kierunków tłumaczeniowych.

Cel 3. Terminologiczna baza danych (elektroniczne repozytorium terminów prawnych) została pomyślana jako dydaktyczne narzędzie ćwiczeniowe dla studentów, którzy – wprowadzając do niej nowe treści – nabywają zwyczaju kategoryzowania terminologii w uporządkowany sposób i dzięki temu poprawiają swoje makrokompetencje tłumaczeniowe w zakresie zarządzania terminologią języka prawa. Dodatkowo ma ona stanowić gotowy produkt, materiał referencyjny, który może być wykorzystywany przez tłumaczy praktyków oraz studentów kierunków tłumaczeniowych (Więclawska, 2017a).

Z punktu widzenia makrostruktury narzędzie to wpisuje się w naczelną ideę kognitywną kategoryzacji leksyki i terminologii według wspólnych zakresów pojęciowych, które są przypisane do odpowiedniej kategorii semantycznej (por. domeny konceptualnej), wyróżnionej m.in. podmiotowo (organ, podmiot prawa), przedmiotowo (wykonywanie zobowiązań, wykonywanie praw) oraz według kryterium relacji temporalnych czy też podstawy prawnej. Projekt makrostruktury terminologicznej bazy danych uwzględni również pozajęzykowe informacje podane przy każdej pozycji, dotyczące gałęzi prawa, z której pochodzi dany wpis i ekwiwalent w języku angielskim, oraz informacje o tekście, z którego zaczerpnięto kontekst. Narzędzie stanowi więc materiał konkurencyjny w stosunku do tradycyjnych źródeł leksyko- czy terminograficznych. Mikrostruktura terminologicznej bazy danych została zbudowana w oparciu o kluczowe założenia kognitywne, jeśli chodzi o strukturę semantyczną, tj. pojęcie prototypowości, polisemii czy możliwości budowania specjalistycznych znaczeń wtórnych (na tym etapie informacje dotyczące ostatnich punktów są mało zaawansowane). Wyszukiwanie daje wyniki pokazujące dany termin w obudowie ciągów syntagmatycznych, których stanowi część. Taka formuła umożliwia prześledzenie wieloznaczności, identyfikację cech prototypowych oraz umiejscowienie terminów w szerszym kontekście prawnym. W formie ustandaryzowanych schematów przyjętych w językoznawstwie kognitywnym podana jest informacja o kognitywnie motywowanych, wtórnych znaczeniach przypisanych danym frazom. Forma wpisów wykracza poza schemat typowych jednostek frazeologicznych, nawet we współcześnie przyjętym ujęciu zakładającym nieco luźniejsze kryteria kwalifikacji jednostek frazeologicznych. Wpisy do repozytorium to elementy złożone, kwalifikowalne na podstawie ich reprodukowalności. System wyszukiwania jest oporny na podaną formę i generuje wszystkie występujące wpisy, które leksykalnie pasują do kryterium wyszukiwania. Taka właściwość ma optymalizować proces komunikacji jako opierający się na reprodukcji gotowych, również pod względem formy, ciągów syntagmatycznych.

PUBLIKACJE PODOKTORATOWE NIEUJĘTE W WYMIENIONYCH WYŻEJ CYKLACH (z wyłączeniem podręcznika oraz przekładu)

Pozostałe publikacje podoktoratowe, które nie zostały ujęte w opisanych wyżej głównych cyklach badawczych, dotyczą przede wszystkim obszaru jurylingwistyki. Dwie publikacje wyykają się ramom tego wątku badawczego i są to analizy kontrastywne dotyczące komunikacji paralingwistycznej oraz frazeologii (Więclawska, 2013a; 2013b). Pozostałe publikacje prezentują badania jurylingwistyczne dotyczące głównie zagadnienia wielojęzyczności na poziomie struktur unijnych (Więclawska, 2014e, 2016b) oraz translatorycznych aspektów komunikacji prawniczej. Większość analiz w drugim z wymienionych nurtów została przeprowadzona na materiale prawa handlowego. Na późniejszym etapie pracy badawczej uściślono nazwę tego obszaru badawczego jako dyskurs rejestracji spółek prawa handlowego, zmaterializowany w formie autorskiego korpusu (zob. cykl 1 i 2). Na wcześniejszym etapie publikacyjnym (zob. cykl 4.3 i 4.4) analizy obejmowały wybrane teksty prawne i/lub prawnicze albo fragmentaryczny zasób powstającego od 2017 r. korpusu. Wspomniane publikacje dotyczą badań terminologicznych aspektów komunikacji prawniczej w kontekście tłumaczenia (Więclawska, 2013c, 2014e), analiz gatunkowych, pragmatycznych oraz socjolingwistycznych uwarunkowań wyboru strategii tłumaczeniowych (Więclawska, 2014d, 2015c, 2019a), a także przeglądu gatunkowych uwarunkowań stylistyki prawniczej w wybranych obszarach materialnoprawnych (Więclawska, 2018c).

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

- 15.09.2010–15.10.2010 Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Eichstätt, Niemcy, Eichstätt, Niemcy (staż naukowy);
Temat projektu badawczego: *The semantics of body part terms*
- 1.11.2013–31.12.2013 Ludwig-Maximilians-Universität, Monachium, Niemcy (stypendium DAAD A/13/09252; staż naukowy)
Temat projektu badawczego: *Developing guideless for contextually-conditioned distribution of semantically-related terms in translation of legal texts*
- 31.01.2022–25.02.2022 Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska (staż naukowy DEL/0870/2021/K)
Temat projektu badawczego: *Modelowanie czytelności tekstu w tłumaczeniu prawniczym z perspektywy badań korpusowych i empirycznych: oczekiwania eksperckie a praktyka*

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

6.1. Osiągnięcia dydaktyczne

- W latach akademickich 2012/2013 (Kolegium Języków Obcych w Ropczycach), 2015/2016 (Uniwersytet Rzeszowski), 2016/2017 (Uniwersytet Rzeszowski), 2017/2018 (Uniwersytet Rzeszowski), 2000/2021 (Uniwersytet Rzeszowski), 2021/2022 (Uniwersytet Rzeszowski) – promotor około 12 prac dyplomowych (studia magisterskie) oraz około 45 prac dyplomowych (studia licencjackie). W bieżącym roku akademickim prowadzenie seminarium dyplomowego na studiach magisterskich (12 seminarzystów).
- Sprawowanie funkcji promotora pomocniczego pracy doktorskiej mgra Piotra Maziarza, Instytut Neofilologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, studia doktoranckie (dokument zarejestrowano w UR pod nr. SL-2433/2021).
- Budowa autorskiego korpusu tekstów prawniczych (CorpCourt).
- Kształcenie:
  - organizacja szkoleń:
    - przygotowanie autorskiego programu nauczania i przeprowadzenie szkoleń w Uniwersytecie Rzeszowskim z zakresu języka angielskiego w ramach programu *Nauczyciel – refleksyjny praktyk i profesjonalny artysta* (2011/2012) (umowa zawarta 1.10.2010 r.),
    - przygotowanie autorskiego programu nauczania i przeprowadzenie szkoleń na studiach podyplomowych w Uniwersytecie Rzeszowskim: *Doskonalenie sprawności translatorycznej z elementami stylistyki języka angielskiego z zakresu praktycznej nauki języka angielskiego – praktyka tłumaczeniowa* (2012) (umowa zawarta 4.10.2010 r.),
    - prowadzenie zajęć warsztatowych dla Koła Anglistów Uniwersytetu Rzeszowskiego (lata 2017–2019),
    - organizacja kursu fakultatywnego (w tym opracowanie autorskiego programu) w ramach programu POWR.03.05.00-00-z050/17 Jednolity Program Zintegrowany Uniwersytetu Rzeszowskiego – droga do wysokiej jakości kształcenia – *Zajęcia dodatkowe organizowane z pracodawcami dla studentów kierunku lingwistyka stosowana (branża: prawo) – język angielski* (umowa nr UWP/68/2021 zawarta 20.04.2021 r.);
  - sprawowanie funkcji opiekuna sekcji translatorycznej Koła Naukowego Anglistów dla studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego (2019/2020, 2020/2021, 2022/2023):
    - nadzór nad przygotowaniem prezentacji na konferencje:
      - * *Galicja Studies in Linguistics, Literature and culture: The Students' Voices 8, Ogólnopolska Konferencja Studencko-Doktorancka* zorganizowana przez Koło Studenckie Anglistów Uniwersytetu Rzeszowskiego (lata 2017–2019),

- * *Konferencja Młodych Lingwistów Atena* zorganizowana przez Studenckie Koło Naukowe POLIGLOCI oraz Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Rzeszowskiego (2022),
- prowadzenie zespołu studenckiego przygotowującego artykuł do publikacji: Marcelina Bar, Marianna Czajkowska, Julia Rozmus. 2023. *EU Legal Language – Lexical bundles in zoom* w: *Vistas in Language Studies: Young Scholars' Perspectives 2*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 107–117. ISBN 978-83-8277-036-0.
- Samokształcenie w zakresie procesu dydaktycznego:
  - licencje egzaminatora: TELC/The European Language Certificates); Weiterbildungstestsysteme GmbH (1999–2006); London Tests of English, Pearson Language Assessments (2006);
  - kurs dokształcający: British Council Poland, *Wykorzystanie technologii informacyjnej i komunikacyjnej w nauczaniu języka angielskiego* (Poznań 2002);
  - kurs dokształcający: British Council Poland, *Strategia rozwoju programu szkoleń metodycznych dla nauczycieli języka angielskiego* (Poznań 2002);
  - kurs dokształcający: British Council Poland, *Intel. Nauczanie ku przyszłości* (Warszawa 2001 i 2002);
  - kurs dokształcający: British Council Poland, *The national development strategy of methodology workshops programme for the teachers of English* (Warszawa 2002);
  - kurs dokształcający: Krajowa Agencja programu Leonardo da Vinci, *ADMIENT Administrative net of training for future professional career on the European Labour Market project*, PL/04/A/Exe./174302 (Chorley, Lancashire College, Wielka Brytania 2005);
  - kursy dokształcające w ramach Jednolitego Programu Zintegrowanego w Uniwersytecie Rzeszowskim – droga do wysokiej jakości kształcenia (zob. zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt 14), POWR.03.05.00-00-z050/17 (2020/2021).

6.2. Osiągnięcia organizacyjne

- Stanowiska kierownicze:
  - kierownik ds. dydaktyki zespołu anglistów w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (2002–2007);
  - kierownik Zakładu Języków Specjalistycznych, Instytut Anglistyki Uniwersytetu Rzeszowskiego (semestr letni 2019);
- Członkostwo w radach uczelnianych – członek Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego (2018–2019).
- Organizacja konferencji *Języki Specjalistyczne – Praktyka i Teoria II*, Centrum Języków Obcych we współpracy z Zakładem Języków Specjalistycznych Instytutu Filologii Angielskiej w Uniwersytecie Rzeszowskim (14.09.2017 r.).
- Pozyskiwanie grantów na realizację projektów:

- przygotowanie wniosku i uzyskanie dotacji dla projektu: *Nauczanie Wspomagane Komputerowo* (projekt finansowany przez Podkarpackiego Kuratora Oświaty, czas realizacji: wrzesień–grudzień 2002 r.);
- przygotowanie wniosku, uzyskanie dotacji oraz realizacja projektu: *Nauczanie Wspomagane Komputerowo* (projekt finansowany przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności w ramach programu *English Teaching 2000*, numer projektu: Z.00.10.13/36, czas realizacji: 2000);
- realizacja projektu (wykonawca): *Linguapeace Europe – developing language training and reference materials for peacekeepers* (projekt finansowany w ramach programu LdV; numer umowy 2003 – BG/03/B/F/LA – 166 009 (2003–2006), www.linguapeace-europe.net).
- Udział w przygotowaniu wniosku projektowego Uniwersytetu Rzeszowskiego – Europejskie Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Konwergencją Kulturową Pogranicza. Projekt badawczy pt. *Kontynuacja i zmiana. Polska polityka społeczna na tle doświadczeń państw Europy Środkowej po 1918 roku*.

6.3. Osiągnięcia popularyzujące naukę lub sztukę

- Wykonywanie tłumaczeń tekstów naukowych i popularnonaukowych (z pominięciem: tłumaczeń tekstów naukowych będących publikacjami recenzowanymi ujętych w zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II.1, tłumaczeń wykonywanych w ramach projektów międzynarodowych ujętych w zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt II.15 oraz tłumaczeń wykonywanych w ramach współpracy z podmiotami gospodarczymi i instytucjami społecznymi w ramach współpracy z otoczeniem ujętych w zał. nr 4. Wykaz osiągnięć naukowych, pkt III):
  - publikacje do czasopisma *Tematy i Konteksty* 2020, ISSN 2299-8365:
    - R. Mielhorski, *Topos dzieciństwa w świetle historii (ogólny zarys problemu w poezji nowoczesnej 1939–1989) / Childhood topos in the light of history (a general outline of the problem in modern poetry 1939–1989)*,
    - J. Pasterski, *I did not know then... Two autothematic poems*,
    - S. Siess-Krzyszowski, *Warianty typograficzne Biblii brzeskiej / Typographical variants of the Brest Bible*,
    - T. Kostkiewiczowa, *Poetyka dawniej i dziś / The past and the future of poetics*,
    - E. Dutka, „*Ten jego emigracyjny los*”. *O tomie opowiadań Włodzimierza Odojewskiego ...i poniosły konie / This emigrant fate of his on Włodzimierz Odojewski's short story collection ...i poniosły konie*;
  - publikacje na zlecenie Muzeum Żydów Polskich, Polin (umowa nr DKF.022.112.2022 z 29.03.2022 r.), 2022: J. Beker, B. Beker, *Historia Broni / Bronia's Story* (2017);
  - publikacje na zlecenie Fundacji Stocznia, Placu Zamkowym 10, 00-277 Warszawa (umowa nr 3/KIS/2022):
    - 2022: P. Miller, J. Stacey, *Dobra inkubacja. Znaczenie wsparcia dla przedsięwzięć społecznych na początkowym etapie ich rozwoju / Good incubation. The craft of*

- supporting early-stage social ventures*, London: Nesta (2014), ISBN 978-1-84875-151-4,
- 2019: K. Bound, G. Mulgan, *Kompendium wiedzy na temat wdrażania metod innowacji/A compendium of innovation methods*. London: Nesta, ISBN 978-1-913095-00-0,
  - 2022: T. Keane, B. Caffin, M. Soto, A. Chauhan, R. Krishnaswamy, G. van Dijk, M. Wadhawan, *Wpływ rozwoju i ty. Praktyczne narzędzia do stymulowania i wspierania innowacji / Development impact and you. Practical tools to trigger and support social innovation*. London: Nesta, ISBN 978-1-84875-150-7,
  - o publikacje na zlecenie Międzynarodowego Ośrodka Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu (umowa nr 292/2021):
    - 2021: G. Ferrari, T. Musayev, R. O’Keefe, C. Péron, *Ochrona dóbr kulturalnych / Protection of Cultural Property*, Paris/San Remo: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization oraz The International Institute of Humanitarian Law (2016), ISBN 978-92-3-100184-0,
    - 2021: S.L. Bumgardner (red.), *Ochrona dóbr kultury z perspektywy NATO i innych organizacji / Cultural Property Protection: NATO and other Perspectives*, Monte DeBoer, ACT Legal Advisor. *NATO Legal Gazette*, issue 38, September (2017),
    - 2021: A. Tandon, *Pierwsza pomoc dla dziedzictwa kulturowego w sytuacjach kryzysowych / First Aid to Cultural Heritage in Times of Crisis*, Rome/Amsterdam: The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM) and the Prince Claus Fund for Culture and Development (2018), ICCROM ISBN 978-92-9077-281-1, Prince Claus Fund ISBN 978-90-822913-7-7,

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1–6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej

- Nagrody i wyróżnienia:
  - o Nagroda Rektora i Kanclerza za pozyskiwanie i realizację grantów międzynarodowych, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (2003);
  - o Nagroda Indywidualna Rektora i Kanclerza za wprowadzanie innowacyjnych metod nauczania języków obcych oraz za zdobycie grantów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Podkarpackiego Kuratora Oświaty, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie numer projektu (2002);
  - o Nagroda Grupowa Rektora i Kanclerza za zaangażowanie i profesjonalną koordynację prac związanych z realizacją międzynarodowych projektów oraz za szczególne osiągnięcia dydaktyczne, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (2006).
- Przygotowanie indywidualnych wniosków projektowych do konkursów grantowych (z pominięciem wniosków pozytywnie rozpatrzonych, o których mowa w pkt 5 [grant na badania naukowe] oraz 6.4 [granty na działania dydaktyczne] niniejszego):

- o *W kierunku analizy syntagmatycznej w badaniach tekstów prawniczych na korpusie równoległym*; NCN, Miniatura – 4 (brak finansowania) (2020);
- o *Modelowanie czytelności tekstu w tłumaczeniu prawniczym z perspektywy badań korpusowych i empirycznych – oczekiwania eksperckie a praktyka* (brak finansowania); NAWA (2020).

.....
(podpis wnioskodawcy)